

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ОДЕСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

КОМПЛЕКСНИЙ ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

**ТЕМА: «ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
ЕФЕКТИВНОСТІ ТОВ «БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКА ПАЛЯНИЦЯ» З
ОЦІНКОЮ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ»**

Головний керівник проєкту

Доцент кафедри економіки промисловості ОНТУ

Крупіна С.В.

викладач 1 категорії

кафедри економіки ОТФК ОНТУ

Пятніченко А.С.

Теми індивідуальних проєктів:

1. «Оцінка інвестиційної привабливості впровадження інноваційного проєкту на ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»»

Кушнір Наталка Іванівна, 051 «Економіка»

кафедра економіки промисловості ОНТУ

2. «Основні напрями підвищення економічної ефективності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»»

Ісмагілова Єлизавета Андріївна, 051 «Економіка»

кафедра економіки ОТФК ОНТУ

Одеса 2023 р.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ОДЕСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Освітньо-професійна програма
«Економіка»
Спеціальність 051
«Економіка»
Група БЕП 32

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

**на тему: «ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
ЕФЕКТИВНОСТІ ТОВ «БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКА ПАЛЯНИЦЯ»»**

Проектний матеріал складається з пояснювальної записки на 82 сторінках та ілюстративного матеріалу

Студент _____ (Ісмагілова Є.А.)

Керівник _____ (викл. I кат. Пятніченко А.С.)

До захисту допущений

Завідувач кафедри _____ (Хачатурян О.В.)

Завідуючий відділенням _____ (Воронкова Ю.В.)

Захист « » _____ 20 р. Протокол ДКК № _____

Оцінка ДКК _____

Секретар ДКК _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ОДЕСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Відділення економічне

Кафедра Економіки

Освітньо-професійна програма «Економіка»

Спеціальність 051 «Економіка»

Форма навчання денна

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Заст. дир. з НВР Беркань І.В.

” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу бакалавра

Студентці _____ Ісмагіловій Єлизаветі Андріївні _____
(*прізвище, ім'я, по-батькові*)

Тема кваліфікаційної роботи: **«Основні напрями підвищення економічної ефективності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»»**,

1. Затверджена наказом по коледжу № 235-А2-ОД від «17» _ 10 _ 2022 р.

2. Термін подання студентом закінченої роботи «03» _ 06 _ 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи: статистична звітність роботи підприємства; історія підприємства, статистичні данні, періодичні видання, підручники, Інтернет, аналіз ринку хлібопекарської галузі України.

4. Зміст роботи (перелік питань, що підлягають розгляду): вступ, розділ 1. Теоретичні питання підвищення економічної ефективності діяльності підприємства, розділ 2. Техніко-економічна характеристика та стан виробничо-господарської діяльності ТОВ «Білгород - Дністровська паляниця», розділ 3. Аналіз та оцінка ефективності заходу з підвищення економічної ефективності підприємства, висновки.

5. Перелік графічного матеріалу: Лист 1. Рисунок 1. Система показників оцінки ефективності діяльності підприємства; Лист 2. Рисунок 2. Чинники зростання економічної ефективності підприємства; Лист 3. Рисунок 3. Основні напрями підвищення економічної ефективності виробництва; Лист 4. Рисунок 4. Виробництво хліба та виробів хлібобулочних в Україні у 2005-2021 рр. тис. тонн, Рисунок 5. Динаміка індексу споживчих цін на хлібобулочні вироби в Україні в період 2007-2022 рр., %. Лист 5. Таблиця 1. Обсяг виробленої промислової продукції за видами діяльності, тонн; Лист 6. Рисунок 6. Сегментація виробництва хлібопекарної галузі в натуральному вимірі у 2021 р., %; Лист 7. Таблиця 2. Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «Білгород -

Дністровська паляниця»; Лист 8. Таблиця 3. Економія витрат от впровадження заходу; Лист 9. Таблиця 4. Вплив запропонованого заходу на основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»; Лист 10. Таблиця 5. Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «Білгород - Дністровська паляниця».

6. Консультанти з окремих розділів роботи:

Розділ	Консультант (вчене звання, ППП)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання – « 05 » 01 2023 р.

Керівник _____ викл. I кат. Пятніченко А.С.

Завдання прийняв до виконання _____ Ісмагілова Є.А.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи
1.	Розділ 1. Теоретичні питання підвищення економічної діяльності підприємства	06.01.2023- 06.02.2023
2.	Розділ 2. Техніко-економічна характеристика та стан виробничо-господарської діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»	07.02.2023- 08.03.2023
3.	Розділ 3. Аналіз та оцінка ефективності заходу з підвищення економічної ефективності підприємства	09.03.2023- 11.04.2023
4.	Вступ, висновки, список джерел, додаток, ілюстративний матеріал	12.04.2023- 31.05.2023
5.	Оформлення пояснювальної записки відповідно до вимог, передбачених методичними вказівками	01.06.2023- 08.06.2023
6.	Надання випускної роботи на кафедрі	03.06.2023

Студент _____ Ісмагілова Є.А.
(підпис)

Керівник роботи _____ викл. I кат. Пятніченко А.С.
(підпи

АНОТАЦІЯ

Випускна робота містить 82 сторінки, 26 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел з 30 найменувань, 1 додаток.

Метою дипломної роботи є визначення напрямів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця», розробка заходу та розрахунок його економічної ефективності.

Відповідно до мети в роботі поставлені наступні завдання: визначити теоретичні питання та значення економічної ефективності; охарактеризувати показники і методи оцінки економічної ефективності виробництва; визначити основні фактори і напрями підвищення економічної ефективності; проаналізувати стан зовнішнього середовища підприємства; провести техніко-економічну характеристику виробничо-господарської діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»; розробити та розрахувати економічну ефективність заходу спрямованого на підвищення ефективності діяльності підприємства; визначити вплив запропонованого заходу на основні показники ефективності діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця».

Предметом дослідження є процеси підвищення ефективності діяльності підприємства.

За результатами роботи сформульовано висновки щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Одержані результати можуть бути використанні на підприємствах хлібопекарської галузі як заходи з підвищення прибутку, рентабельності, ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

Рік виконання роботи – 2023.

Рік захисту роботи – 2023.

THE SUMMARY

Thesis contains 82 pages, 26 tables, 11 pictures, the list of references of 30 titles, 1 application.

The aim of the diploma work is to determine directions for increasing the efficiency of the activities of «Bilhorod-Dnistrovska palyanytsia» LLC, develop the measure and calculate its economic efficiency.

In accordance with the goal, the following tasks are set in the work: to determine theoretical issues and the value of economic efficiency; characterize the indicators and methods of evaluating the economic efficiency of production; determine the main factors and directions for increasing economic efficiency; analyze the state of the enterprise's external environment; conduct a technical and economic characterization of the production and economic activity of «Bilhorod-Dnistrovska palyanytsia» LLC; develop and calculate the economic efficiency of measures aimed at improving the efficiency of the enterprise; determine the impact of the proposed measure on the main performance indicators of the enterprise.

The object of the study is «Bilhorod-Dnistrovska palyanytsia» LLC.

The subject of the study is the processes of increasing the efficiency of the enterprise.

Based on the results of the work, conclusions were formulated regarding the improvement of the efficiency of the enterprise.

The obtained results can be used at the enterprises of the bakery industry as measures to increase the profit, profitability, efficiency and competitiveness of the enterprise.

Year of performance – 2023.

Year of defense – 2023.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	11
1.1. Економічна ефективність: поняття і сутність	11
1.2. Основні показники оцінки економічної ефективності виробництва....	17
1.3. Фактори та напрями підвищення економічної ефективності	22
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СТАН ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКА ПАЛЯНИЦЯ».....	35
2.1. Характеристика та аналіз стану зовнішнього середовища.....	35
2.2. Характеристика та аналіз стану внутрішнього середовища ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця».....	45
2.3. Техніко-економічна характеристика та аналіз ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця».....	46
Висновки до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДУ З ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	62
3.1. Техніко-економічне обґрунтування доцільності впровадження заходу.....	62
3.2. Розрахунок економічної ефективності проекту заміни обладнання.....	64
3.3. Соціально-економічні наслідки впливу заходу на основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця».....	68

БЕП 32.10.000.КРБ				
Вим.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата
Розроб.		Ісмагілова Є.А.		
Керівник		Пятніченко А.С.		
Н.контроль				
Затвердив				
Основні напрями підвищення економічної ефективності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»				
		Літ.	Арк.	Аркуші
		7	7	82
ВСП ОТФК ОНТУ				

Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТОК	

					БЕП 32.03.000.КРБ			
<i>Вим.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>				
<i>Розроб.</i>		<i>Ісмагілова С.А.</i>			<i>Основні напрями підвищення економічної ефективності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»</i>	<i>Літ.</i>	<i>Арк.</i>	<i>Аркуші</i>
<i>Керівник</i>		<i>Пятнченко А.С.</i>					8	82
<i>Н.контроль</i>						ВСП ОТФК ОНТУ		
<i>Затвердив</i>								

ВСТУП

Сучасна економічна теорія та практика світового господарювання та результати функціонування економіки країн оцінюють двома підходами: економічним зростанням та ефективністю виробництва.

Головними напрямками підвищення ефективності будь-якої галузі є впровадження і використання ринкових механізмів господарювання, що сприяє досягненню високих темпів економічного і соціального розвитку, ефективного використання продуктивних сил, всіх видів ресурсів, прискоренню НТП, раціоналізації структур виробництва, підвищенню рівня життя населення та ін.

Основні економічні переваги ринкової системи полягають в тому, що вона постійно стимулює процес підвищення ефективності діяльності підприємств, так як у ринкових умовах вони мають виробляти те, що має попит.

Процеси оновлення виробництва, інтенсифікація використання наявної техніки, матеріально-технічних, енергетичних, трудових і фінансових ресурсів, дозволило підприємствам харчової промисловості реалізувати свої можливості, наявний виробничий і конкурентний потенціал та значно підвищити ефективність виробництва та діяльності.

Тому тема кваліфікаційної роботи бакалавра, яка спрямована на підвищення ефективності діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця» є актуальною.

Виробництво в умовах економічної кризи вимагає від підприємств галузі розробки чітких та узгоджених заходів щодо поліпшення використання та оновлення їх технічної бази і формування антикризових заходів з урахуванням особливостей харчової промисловості.

Метою дипломної роботи є визначення напрямів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця», розробка заходу та розрахунок його економічної ефективності.

					БЕП 32.03.000. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		9

Відповідно до мети в роботі поставлені наступні завдання:

- визначити теоретичні питання та значення економічної ефективності;
- охарактеризувати показники і методи оцінки економічної ефективності виробництва;
- визначити основні фактори і напрями підвищення економічної ефективності;
- проаналізувати стан зовнішнього середовища підприємства;
- провести техніко-економічну характеристику виробничо-господарської діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»;
- розробити та розрахувати економічну ефективність заходу спрямованого на підвищення ефективності діяльності підприємства;
- визначити вплив запропонованого заходу на основні показники ефективності діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця».

Предметом дослідження є процеси підвищення ефективності діяльності підприємства.

Інформаційною базою дослідження є фінансова та статистична звітність динаміки розвитку хлібопекарської галузі України і підприємства ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця», аналітичні обзори ринку, навчальні посібники, підручники, періодичні джерела та методичні вказівки щодо виконання бакалаврської роботи.

Випускна робота бакалавра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку, містить 82 сторінки, 26 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел з 30 найменувань, 1 додаток.

					<i>БЕП 32.03.000. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		10

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна ефективність: поняття і сутність

Вся доцільна діяльність людини пов'язана з проблемою ефективності. В основі цього поняття лежить обмежена кількість ресурсів, бажання економити час, одержувати якомога більше продукції та послуг з наявних ресурсів.

Проблема ефективності – це завжди проблема вибору, який стосується того, що виробляти, які види продукції, яким способом, як їх розподілити і який обсяг ресурсів використовувати для поточного та майбутнього споживання.

Рівень ефективності впливає на рішення цілого ряду соціальних і економічних завдань, таких як швидке економічне зростання, підвищення рівня життя населення, зниження інфляції, поліпшення умов праці та відпочинку.

Ефективність від латинського слова «effectus» – виконання, дія. Спочатку поняття ефективності відносили до техніки і технології, та під ефективністю розуміли міру виконаної роботи по відношенню до витраченої енергії або співвідношення між фактичним і потенційним результатом будь-якого процесу.

С. Мочерний виявив сутність ефективності у наступному: ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат [15].

Ефективність визначається відношенням результату (ефекту) до витрат, що забезпечили його отримання. Ефективність розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробництва та показує не сам результат, а те якою ціною він був досягнутий. Тому ефективність найчастіше характеризується відносними показниками, що розраховуються на основі

					БЕП 32.10.001. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		11

двох груп параметрів – результату і витрат. Автор розрізняє соціальну та економічну ефективність. Найважливішим якісним показником суспільного виробництва є його ефективність [14].

Автори Б. Жнякіна та В. Краснова вважають, що «...Ефективність – це співвідношення результату (ефекту) з витратами, що викликали цей ефект».

Професор Пол Хейне [30] дає своє визначення ефективності: «Ефективність – це позитивний чинник, який найбільш послідовно підноситься економістами. Це не повинно дивувати, оскільки ефективність (effectiveness) і економічність (efficiency) – майже синоніми. Обидва терміни характеризують «результативність» використання засобів для досягнення цілей».

Інженери використовують поняття ефективності, що в першому наближенні відповідає цій умові. Вони визначають ефективність у відсотках, як відношення роботи, виконаної машиною, до енергії, спожитої нею. Щоб цей параметр відповідав показнику ефективності, потрібно бути впевненим, що робота, яку виконує машина, дійсно буде використовуватися з користю.

Л. Мельник та О. Корінцева також розглядають ефективність як життєвий цикл виробу. На їх думку будь-який вид продукції – лише ланка в ланцюзі з назвою «життєвий цикл виробу». У загальному вигляді можна сказати, що він складається із таких основних стадій (рисунок 1.1) [13].

Планований захід може бути здійснений на будь-якій стадії розглянутого циклу. Викликані ним зміни пов'язані з цілим комплексом суспільних явищ (соціальних, економічних, екологічних ефектів). Найчастіше вони не обмежуються стадією, де було здійснено захід (умовно-поточна стадія), але поширюються й на інші етапи життєвого циклу. Частина зазначених ефектів реалізується на етапах, що слідує за стадією реалізації заходу (умовно-наступні стадії). Але є й такі ефекти, що можуть виникати на попередніх стадіях, тобто тих, що відбуваються до етапу, де реалізується захід (умовно-попередні стадії) [13].

					БЕП 32.10.001. КРБ	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		12

Рисунок 1.1. Стадії життєвого циклу виробів

Джерело: розроблено автором.

В. Кобелєв [11], вважає, що оцінка ефективності діяльності підприємства є завершальним етапом фінансового й управлінського аналізу.

Аналіз загальної ефективності господарської діяльності є прерогативою вищої ланки керівництва підприємства. Ефективність (успішність) окремих управлінських рішень, пов'язаних з визначенням ціни продукції, вибору ціни покупок, заміни устаткування тощо, має пройти оцінку з погляду загального успіху підприємства, його довгострокової життєздатності в умовах ринку [14].

В наукових підручниках з економіки, автори дають наступну класифікацію ефективності:

- бюджетна ефективність;
- інвестиційна ефективність;
- соціальна ефективність;
- економічна ефективність;
- правова ефективність;

- інноваційна ефективність;
- ефективність інтеграції страхових компаній з банками.

Надалі поняття ефективність стали застосовувати до економічної діяльності, розглядавши ефективність виробничого процесу як відношення того що вироблено до того що необхідно для виробництва, зокрема, відношення виробництва продукції до витрат ресурсів.

Ефективність економічної діяльності ще більш чітко підкреслює характер оцінки категорії «ефективність». Вона завжди пов'язана з відношенням цінності результату до цінності витрат і може змінюватися із зміною оцінок.

Економічна ефективність – результативність економічної системи, що виражається у відношенні корисних кінцевих результатів її функціонування до витрачених ресурсів. Складається як інтегральний показник ефективності на різних рівнях економічної системи, є підсумковою характеристикою функціонування національної економіки.

Економічна ефективність є складною категорією економічної науки. Складність виявляється в тому, що існують різні трактування вимірювання результатів і витрат виробництва. Поклавши в основу вимірювання ефективності певні вірні принципи, дослідники порушують їх. Відбувається підміна результатів виробництва витратами. Враховують не всі результати чи витрати діяльності при розрахунку узагальнювального показника. Результати діяльності не відповідають витратам на її здійснення [1].

Економічна ефективність – це вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки). Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів (видатків, витрат) досягнення цілей (результатів), а в деяких випадках і самих цілей (зокрема, одержання прибутку) [5].

Основними показниками економічної ефективності, за думкою С. Мочерного, є продуктивність і фондомісткість праці, фондівдача і фондомісткість продукції, матеріалівдача і матеріаломісткість продукції,

економічна ефективність капітальних вкладень, нової техніки, енергомісткість продукції та ін.[15].

Л. Мельник та О. Корінцева у своїх працях зазначають, що в економіці одним із основних понять є «економічна ефективність» господарських заходів. Господарськими заходами вони вважають: впровадження нової техніки; інвестиційний проєкт; укладення комерційної угоди; реалізація будь-якого господарського рішення; здійснення природоохоронних заходів; проведення соціальних заходів, спрямованих на підвищення добробуту людей, поліпшення інфраструктури, формування культурних цінностей та ін. [13].

Загальними для всіх цих заходів є два моменти:

- по-перше, усі вони спрямовані на досягнення конкретного результату (соціального або економічного);
- по-друге, усі вони потребують витрат коштів (або інших ресурсів).

З нашої точки зору, економічна ефективність – це максимальна вигода, яку можна отримати при мінімальних витратах в процесі економічної діяльності з урахуванням додаткових умов, які мають місце в момент визначення ефективності відповідного господарського заходу. Під господарськими заходами мається на увазі введення нових видів продукції, укладення договорів з постачальниками, покупцями, придбання або модернізація нової техніки, збільшення виробництва продукції тощо.

В економічній літературі, характеризуючи ефективність використовують такі економічні категорії як «продуктивність» та «результативність», які також визначаються співвідношенням результатів та витрат.

Економічна ефективність – це таке співвідношення між ресурсами і результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва. При цьому можливі три варіанти вказаного співвідношення:

1. ресурси і результати виражені у вартісній формі;
2. ресурси – у вартісній, а результати – у натуральній формі;

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		15

3. ресурси – у натуральній, а результати – у вартісній формі.

З точки зору поєднання кількісних і якісних ознак у категорії «економічна ефективність» найбільш повним є визначення: «Ефективність – це економічна категорія, що кількісно і якісно характеризує ступінь досягнення системою поставленої перед нею мети і параметри порівняння даної системи з іншою» [14]. Мета в даному визначенні – це не лише отримання високих фінансових показників, а й міра задоволення кінцевих споживачів виготовленою продукцією або послугами.

Основні елементи, взаємозв'язок яких і формує зміст «економічна ефективність»:

– можливість оцінити ступінь досягнення поставленої мети як з кількісної, так і з якісної позиції;

– необхідність використання системного (комплексного) підходу для розрахунку економічної ефективності;

– врахування фактору часу і фактору обмеженості усіх ресурсів, необхідних для розрахунку економічної ефективності.

Розглянемо існуючу в літературі класифікацію економічної ефективності у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Запропонована класифікація видів економічної ефективності

Ознака		Економічна ефективність
1		2
Рівень управління		Робоче місце, ділянка, цех, структурний підрозділ, підприємство, регіон, народне господарство
Кількість видів продукції	Монопродукт	Ефективність виробництва одного виду продукції
	Номенклатура продукції	Ефективність виробництва одного виду продукції, ефективність господарської діяльності підприємства

1	2
Вид діяльності підприємства	Операційна Інвестиційна Фінансова
Метод розрахунку	Абсолютний (загальний) порівняльний
Підходи до розрахунку	Ресурсний Витратний Змішаний
Виробнича стадія	Виробництво продукції Використання

Джерело: розроблено автором.

1.2. Основні показники оцінки економічної ефективності виробництва

Кожне підприємство уявляє собою складну економічну систему з безліччю різноманітних зв'язків і функцій, тому рівень економічної ефективності їх функціонування може бути вимірний не одним показником, а системою показників, кожен з яких відображає різні сторони і функції виробництва [13].

Показники, за допомогою яких вимірюється як порівняльна, так і абсолютна ефективність, повинні відображати критерій економічної ефективності – рівень продуктивності суспільної праці, тобто найбільшу економію суспільної праці на виробництво даного виду продукції.

Вимірювання ефективності виробництва передбачає встановлення критерію економічної ефективності, який повинен бути єдиним для всіх ланок економіки – від підприємства до народного господарства в цілому. Загальним критерієм економічної ефективності виробництва є зростання продуктивності суспільної праці.

Сьогодні економічна ефективність виробництва оцінюється на основі даного критерію, що виражається в максимізації зростання національного доходу (чистої продукції) на одиницю праці. На рівні підприємства формою

єдиного критерію ефективності його діяльності може бути максимізація прибутку.

Ефективність виробництва знаходить кількісне вираження у взаємопов'язаній системі показників, що характеризують ефективність використання основних елементів виробничого процесу.

Система показників економічної ефективності виробництва повинна відповідати наступним принципам:

- забезпечувати взаємозв'язок критерію і системи конкретних показників ефективності виробництва;
- визначати рівень ефективності використання всіх видів використаних у виробництві ресурсів;
- забезпечувати вимірювання ефективності виробництва на різних рівнях управління;
- стимулювати мобілізацію внутрішньовиробничих резервів підвищення ефективності виробництва.

Економічна ефективність відображає результати виробничо-фінансової діяльності. Показниками економічної ефективності є: прибуток, додана вартість, питомі витрати на одиницю вартості реалізованої продукції, рівень рентабельності.

Показники ефективності в залежності від параметрів діяльності класифікують за:

1. факторними параметрами виробництва – характеризують забезпеченість основними засобами і обіговими активами, робочою силою;
2. результативними параметрами виробництва – виручка і прибуток, рентабельність, собівартість, матеріаломісткість, ділова активність та ін.;
3. фінансовими параметрами, які характеризують платоспроможність і фінансову стійкість підприємства;
4. показниками специфічного характеру – ступінь завантаження виробничих потужностей, коефіцієнти вибуття і оновлення основних засобів, віддачу прибутку окремих технологічних ліній;

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		18

5. прирістними параметрами, які дозволяють оцінити розвиток підприємства в динаміці – темпи зростання за показниками попередніх груп, коефіцієнтами еластичності.

Різноманіття показників оцінки економічної ефективності призводить до необхідності їх систематизації та узагальнення, тобто проведення комплексної оцінки ефективності.

Під комплексним аналізом ефективності діяльності розуміється системне комплексне дослідження виробничої і комерційної діяльності, а також фінансового стану, що дозволяє провести всебічну оцінку діяльності організації, з метою визначення якості його діяльності.

Фінансовий стан характеризують показники, які об'єднуються у наступні групи:

1. Показники платоспроможності: коефіцієнт абсолютної ліквідності; проміжний коефіцієнт покриття; загальний коефіцієнт покриття.

2. Показники фінансової стійкості: коефіцієнт власності (незалежності); частка позикових коштів; співвідношення позикових і власних коштів.

3. Показники ділової активності: загальний коефіцієнт оборотності; швидкість обороту; оборотність власних засобів.

4. Показники рентабельності: майно підприємства; власні кошти; виробничі фонди; довгострокові і короткострокові фінансові вкладення; власні та довгострокові позикові кошти; норма балансового прибутку; чиста норма прибутку.

Вихідними даними для розрахунку показників усіх цих груп в основному є дані бухгалтерського балансу підприємства та форми фінансові результати.

Аналіз фінансового стану підприємства необхідний для оцінки положення підприємства у період часу та для ефективного управління з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		19

Показники платоспроможності характеризують можливість підприємства успішно виконувати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку.

Показники ділової активності представляють у коефіцієнтах. У країнах з розвинутою ринковою економікою за найбільш важливими показниками ділової активності встановлюються нормативи по економіці в цілому і по галузях. Як правило, такі нормативи відображають середні фактичні значення цих коефіцієнтів.

Середню вартість активів і пасивів за деякий період, наприклад рік, розраховують як середню хронологічну по місячним даним; якщо немає такої можливості – то за квартальними даними; якщо в розпорядженні фінансового аналітика є лише річний баланс, то застосовується спрощений прийом: середня з сум даних на початок і кінець періоду.

Комплексним, інтегральним показником економічної ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства виступає рентабельність. Рентабельність висловлює абсолютний або відносний розмір отриманого прибутку на 1 гривню поточних витрат або на 1 гривню використаних ресурсів (основних виробничих засобів, обігових активів, власного і позикового капіталу, виручки від продажів).

Рентабельність – це ступінь дохідності, вигідності, прибутковості бізнесу. Вона вимірюється за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямків діяльності (виробничої, комерційної, інвестиційної і ін.), вигідність виробництва окремих видів продукції та послуг.

Загальна рентабельність визначається як відношення балансового (валового) прибутку до вартості виробничих ресурсів (основних виробничих засобів і нормованих обігових активів).

Розрахункова рентабельність – як відношення чистого прибутку до суми основних виробничих засобів і нормованих обігових активів.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		20

Показники рентабельності більш повно, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання, тому що їх величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або спожитими ресурсами. Їх використовують для оцінки ефективності діяльності підприємства і як інструмент в інвестиційній політиці і ціноутворенні.

Система показників оцінки ефективності представимо на рисунку 1.2 [26].

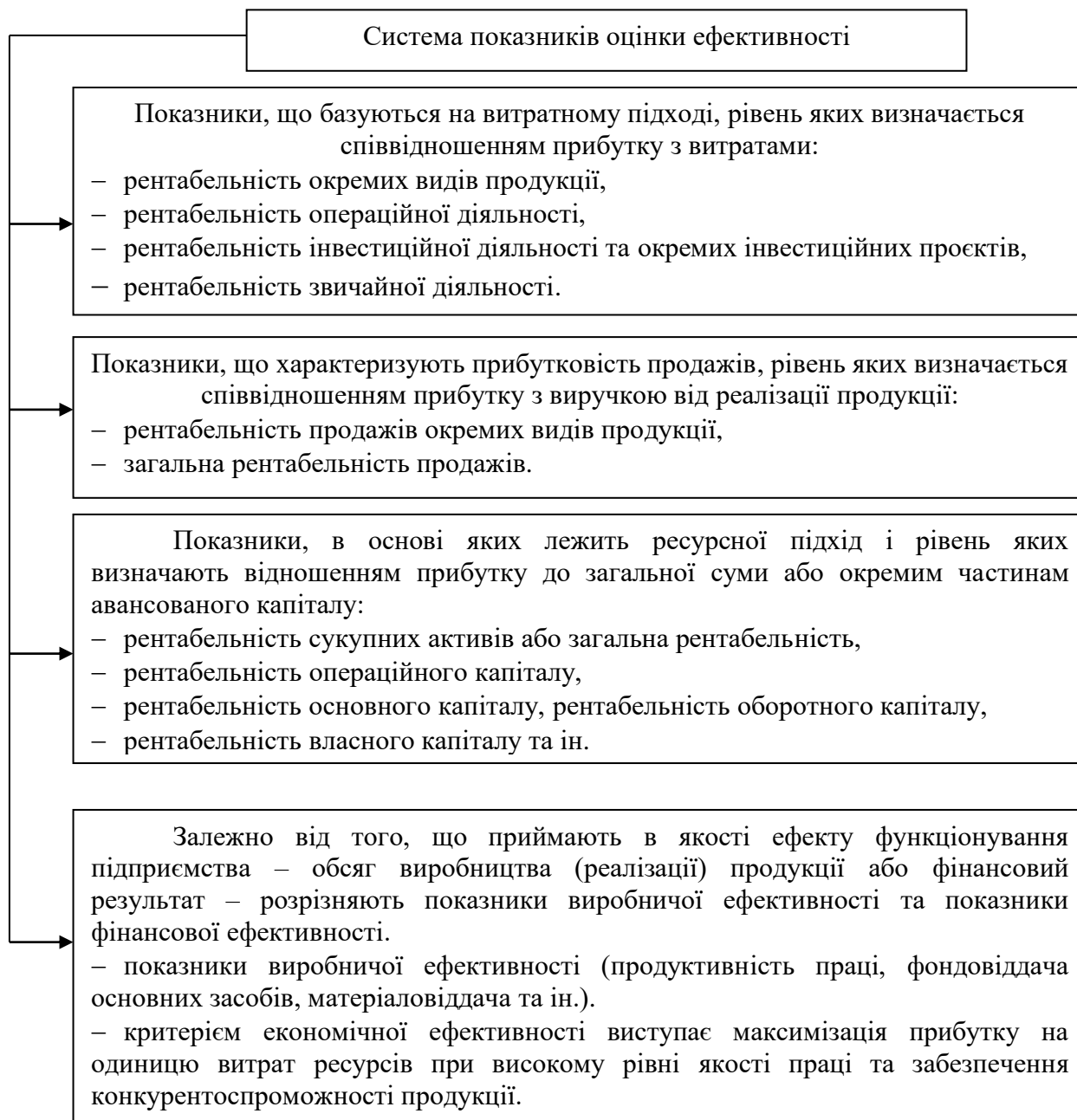

Рисунок 1.2. Система показників оцінки ефективності

Джерело: розроблено автором.

Оцінити ефективність функціонування та ділову активність підприємства можна тільки за відносними показниками прибутковості або за співвідношенням темпів зростання основних показників: сукупних активів (Такт), обсягу продажів (Топ) та прибутку (Тп):

$$100\% < \text{Такт} < \text{Топ} < \text{Тп}, \quad (1.1)$$

Перша нерівність ($100 < \text{Такт}$) показує, що підприємство нарощує економічний потенціал і масштаби своєї діяльності.

Друга нерівність ($\text{Такт} < \text{Топ}$) свідчить про те, що обсяг продажів зростає швидше економічного потенціалу. З цього можна зробити висновок про підвищення інтенсивності використання ресурсів на підприємстві.

Третя нерівність ($\text{Топ} < \text{Тп}$) означає, що прибуток підприємства зростає швидше обсягу реалізації продукції і сукупного капіталу, а це свідчить про підвищення рівня рентабельності продажу.

Дані співвідношення прийнято називати «золотим правилом економіки підприємства». Якщо дані пропорції дотримуються, то це свідчить про динамічність розвитку підприємства і зміцненні його фінансового благополуччя.

1.3. Фактори та напрями підвищення економічної ефективності

Рівень економічної ефективності залежить від різноманіття взаємопов'язаних факторів. Для кожної галузі промисловості внаслідок її техніко-економічних особливостей характерні специфічні фактори ефективності [25].

Чинники зростання економічної ефективності підприємства можна класифікувати за наступними ознаками (рисунок 1.3).

Без інтенсифікації, прискорення виробництва, вдосконалення господарського механізму, впровадження повного госпрозрахунку, принципів самоокупності та самофінансування успішна діяльність підприємств неможлива.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		22

Рисунок 1.3. Чинники зростання економічної ефективності підприємства

Джерело: розроблено автором.

Необхідно підвищити наукову обґрунтованість планів, що розроблюються і нормативів, постійно аналізувати їх виконання; оцінювати ефективність використання ресурсів та обґрунтовувати оптимальні управлінські рішення. Все це входить до числа завдань економічного аналізу господарської діяльності, який сформувався як самостійна галузь наукових знань в безпосередньому зв'язку з іншими спеціальними науками: управлінням, плануванням, обліком і статистикою.

Характерною рисою такого аналізу є дослідження економічних факторів, явищ і процесів. Аналіз діяльності підприємств забезпечує взаємопов'язане

вивчення господарських явищ і процесів, їх становлення та розвитку, що відбуваються в них кількісних і якісних змін.

Другою характерною рисою економічного аналізу є об'єктивна і всебічна оцінка виконання планів, прийнятих підприємством і окремими його підрозділами, галузевими об'єднаннями. Особливість аналізу полягає в комплексному використанні матеріалів бухгалтерської, статистичної та інших видів звітності. Тільки комплексне використання проведених і взаємопов'язаних даних дозволяє всебічно і цілком об'єктивно оцінити виконання планових завдань. Більше того, в процесі аналізу виконання планів може бути дана і критична оцінка самого плану, його обґрунтованості.

Третьою характерною рисою економічного аналізу є виявлення причин, що позитивно і негативно вплинули на виконання замовлень – планів, вимір ступеня їх впливу.

Четвертою характерною рисою економічного аналізу є виявлення тенденцій і закономірностей розвитку підприємства, резервів, а також втрачених можливостей.

Результати роботи підприємств, їх структурних підрозділів та господарських організацій залежать від ряду факторів економічного, організаційного, технічного та технологічного характеру.

В економічних дослідженнях під фактором розуміють умови здійснення господарських процесів і причини, що впливають на них. Діяльність підприємств складна і багатогранна. Вона являє собою комплекс взаємопов'язаних господарських процесів, що характеризуються системою показників, які залежать від численних і різноманітних факторів.

Глибоке вивчення всього комплексу факторів, що вплинули на хід виконання планів і динаміку господарювання, дозволяє правильно оцінити результати роботи підприємств, виявляти і використовувати резерви зростання їх економічного потенціалу, підвищення ефективності суспільного виробництва.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		24

Кожен фактор може складатися з ряду причин, які, у свою чергу, виступають як самостійні фактори з більшою чи меншою мірою дії на результати господарської, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств.

Фактори взаємопов'язані між собою і впливають на результати господарської та іншої діяльності підприємств у різних напрямках: одні – позитивно, інші – негативно, треті в існуючих умовах економічного розвитку є нейтральними. Причому негативна дія одних факторів може знизити або нейтралізувати позитивний вплив інших. Все це вимагає вивчення як можна більшого числа факторів.

Щоб глибоко вивчити вплив факторів на господарську діяльність підприємства, необхідно забезпечити їх науково-обґрунтовану класифікацію.

У першу чергу слід виділити:

– виробничо-економічні фактори необхідні для здійснення господарської діяльності (засоби праці, предмети праці і сама праця);

– техніко-економічні фактори (механізація і автоматизація виробничих, торгових та інших технологічних процесів, впровадження досягнень науки, техніки, передової технології і організації праці);

– соціально-економічні фактори (участь робітників в управлінні підприємством, ініціатива новаторів виробництва, моральне стимулювання і зацікавленість працівників у результатах своєї праці тощо), рівень керівництва підприємством;

– соціально-психологічні фактори (внутріколективні відносини, взаємна відповідальність і взаємовиручка, конфліктні ситуації тощо);

– фізіологічні чинники (санітарно-гігієнічні умови праці, поліпшення організації виробництва і праці, естетичний стан приміщень та ін.).

Фактори поділяються на інтенсивні та екстенсивні.

Інтенсивні фактори пов'язані з найбільш ефективним використанням досягнень науково-технічного прогресу, передової технології, вони забезпечують розвиток економіки за рахунок підвищення продуктивності

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		25

суспільної праці, поліпшення використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, природних багатств країни.

Екстенсивні фактори пов'язані з розширенням матеріально-технічної бази підприємств, додатковим залученням матеріальних і трудових ресурсів, розвитком економічного потенціалу,

За ступенем впливу на результати роботи фактори поділяються на основні і другорядні. До основних відносяться фактори, що мають вирішальний вплив на господарську діяльність підприємства в сформованих умовах.

За ступенем кількісного виміру впливу факторів на результатний показник вони поділяються на ті, що піддаються і ті, що не піддаються кількісній оцінці. Кількісний вимір впливу факторів на досліджуваний показник дозволяє вірно оцінити господарську діяльність підприємств.

За часом дії фактори бувають постійні, діючі безперервно весь досліджуваний період, і тимчасові, що діють певний період часу.

За охопленням своєю дією фактори бувають загальні, що діють у всьому народному господарстві, і специфічні, що діють в окремих галузях економіки чи на окремих підприємствах. До загальних чинників відносяться забезпеченість і використання матеріальних і трудових ресурсів, матеріально-технічної бази підприємств, до специфічних – місце розташування окремих підприємств, контингент обслуговуваних ними споживачів.

За ступенем деталізації фактори поділяються на прості, що є результатом дії однієї причини, і складні, що виникають під дією комплексу причин. До простих факторів можна віднести число днів в аналізованому, періоді, до складних – продуктивність праці працівників, що залежить від цілого ряду причин.

За способом визначення дії фактори бувають прямі, вплив яких визначається безпосередньо (без спеціальних розрахунків), і розрахункові, дія яких вимірюється за допомогою спеціальних прийомів і розрахунків.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		26

За дією на результати господарської діяльності фактори можуть бути позитивні і негативні. Вивчення факторів, що позитивно вплинули на результати господарської діяльності, дозволяє повніше виявити резерви збільшення економічного потенціалу та поліпшення його використання, успішного виконання планів, стабільного економічного розвитку. Аналіз факторів, що негативно вплинули, попереджає їх виникнення, сприяє усуненню недоліків в роботі.

За характером дії фактори поділяються на об'єктивні, не залежні від діяльності підприємств, і суб'єктивні, що залежать від працівників підприємств, результатів їх роботи. Прикладом об'єктивних факторів є зміна за рішенням державних органів відпускних цін на сировину, матеріали, паливо, продукцію і товари, тарифів і ставок за послуги і ін. До суб'єктивних факторів належать ефективність використання матеріальних і трудових ресурсів, матеріально-технічної бази, рівень економічної роботи на підприємстві та ін.

Фактори, в тій чи іншій мірі визначають розвиток будь-якого підприємства, відрізняються не тільки різноманіттям, але і взаємозв'язаністю і взаємообумовленістю. Практично неможливо ідентифікувати якийсь фактор, який був би абсолютно незалежним, незв'язаним з іншими.

Зв'язки можуть бути різними.

Зв'язок економічних явищ – спільна зміна двох або більше явищ. Серед багатьох форм закономірних зав'язків явищ важливу роль грає причинний, сутність якого полягає в породженні одного явища іншим. Такі зв'язки називаються детерміністськими або причинно-наслідковими.

Кількісна характеристика взаємопов'язаних явищ здійснюється за допомогою ознак (показників). Ознаки, що характеризують причину, називаються факторними (незалежними, екзогенними); ознаки, що характеризують наслідок, називаються результативними (залежними). Сукупність факторних та результативних ознак, пов'язаних одним причинно-наслідковим зв'язком, називається факторною системою.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		27

Класифікація факторів, що визначають економічні категорії та показники, є основою класифікації резервів.

В економіці розрізняють два поняття резервів: резервні запаси (сировини, матеріалів), наявність яких необхідна для безперервного планомірного розвитку господарства, і резерви як ще не використані (можливості зростання виробництва, поліпшення його якісних показників).

Поняття резервів зводиться часто до зниження втрат у використанні ресурсів.

Резерви – невикористані можливості зниження поточних і авансованих витрат матеріальних, трудових і фінансових ресурсів при даному рівні розвитку продуктивних сил і виробничих відносин.

Усунення всякого роду втрат і нераціональних витрат – це один з шляхів використання резервів.

Інший шлях пов'язаний з великими можливостями прискорення науково-технічного розвитку як головного важеля підвищення інтенсифікації та ефективності виробництва. Таким чином, резерви в повному обсязі можна виміряти розривом між досягнутим рівнем використання ресурсів і можливим рівнем, виходячи з накопиченого виробничого потенціалу підприємства.

Класифікація резервів можлива за різними ознаками.

Основна ознака класифікації виробничих резервів – за джерелами підвищення ефективності виробництва, які зводяться до трьох основних груп: доцільна праця, предмет праці і засоби праці. Значить, в процесі виробництва слід розрізняти: матеріальні чинники, або засоби виробництва, і особистий фактор, або робочу силу. Науково обґрунтована організація виробничого процесу вимагає пропорційної наявності та використання матеріальних (засобів праці і предметів праці) і трудових ресурсів. Обсяг виробництва лімітується тими факторами або ресурсами, наявність яких мінімальна.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		28

Під виробничою потужністю підприємства розуміється максимально можливий випуск продукції за якістю та кількістю в умовах найбільш ефективного використання всіх засобів виробництва і праці, наявних у розпорядженні підприємства.

Максимально можливий – це означає: при досягнутому і наміченому рівні техніки, технології, при повному використанні обладнання, передових формах організації виробництва, праці, господарювання. На відміну від виробничої потужності виробничий потенціал підприємства характеризується оптимальним в даних умовах науково-технічного прогресу використанням всіх виробничих ресурсів, як застосовуваних, так і споживаних.

Сукупний резерв підвищення ефективності виробництва на підприємствах визначається різницею між виробничим потенціалом і досягнутим рівнем випуску продукції.

Залежно від джерел утворення розрізняють зовнішні і внутрішньовиробничі резерви. Під зовнішніми резервами розуміють загальні народногосподарські, а також галузеві та регіональні резерви.

Використання виробничих і фінансових ресурсів підприємства може мати як екстенсивний, так і інтенсивний характер. Екстенсивне використання ресурсів та екстенсивний розвиток орієнтуються на залучення у виробництво додаткових ресурсів.

Інтенсифікація економіки полягає насамперед у тому, щоб результати виробництва зростали швидше, ніж витрати на нього, щоб залучати у виробництво менше ресурсів, а віддача від них була б більша.

Базою інтенсивного розвитку є НТП. Аналіз ступеня інтенсифікації виробництва, тобто основи ефективності, вимагає розробки класифікації резервів екстенсивного та інтенсивного розвитку.

Для практики пошуку резервів важливе значення має класифікація їх за факторами і умовами інтенсифікації і підвищення ефективності господарської діяльності.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		29

Науково-технічний рівень виробництва і продукції включає резерви підвищення прогресивності і якості продукції та застосовуваної техніки, ступеня механізації і автоматизації виробництва, технічної та енергетичної озброєності праці, прогресивності застосовуваних технологій, прискорення впровадження нової техніки і заходів науково-технічного розвитку.

Організація виробництва і праці включають такі резерви, як: перевищення рівня концентрації, спеціалізації і кооперування, скорочення тривалості виробничого циклу, забезпечення ритмічності виробництва, скорочення і повна ліквідація виробничого браку; забезпечення принципів наукової організації праці; підвищення кваліфікації працівників та її відповідність технічним рівнем виробництва. Підвищення рівня управління і методів господарювання означає вдосконалення виробничої структури підприємства.

Значні резерви є в поліпшенні соціальних умов роботи і життя трудового колективу, стану промислової естетики і культури виробництва, дбайливе ставлення до природи та раціональне використання природних ресурсів, у вдосконаленні зовнішньоекономічних зав'язків підприємства.

Відповідно до класифікації резервів за найважливішими факторами підвищення інтенсифікації та ефективності виробництва, підприємства планують шляхи пошуку та мобілізації резервів, тобто складають плани організаційно-технічних заходів по виявленню і використанню резервів.

Класифікують резерви також за кінцевими результатами, на які вони впливають. Розрізняють резерви: підвищення обсягу виробництва продукції, вдосконалення структури та асортименту виробів, поліпшення якості, зниження собівартості продукції за елементами витрат, за статтями витрат, або за центрами відповідальності; резерви підвищення прибутковості продукції, зміцнення фінансового становища і підвищення рівня рентабельності.

При зведеному підрахунку резервів важливо виключити дублювання і подвійний розрахунок, так як резерви збільшення обсягу та підвищення

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		30

якості продукції, а також резерви зниження собівартості одночасно є резервами підвищення прибутку та рівня рентабельності.

Для раціональної організації пошуку резервів важливе значення має їх групування за стадіями процесу відтворення (постачання, виробництво і збут продукції), а також за стадіями створення та експлуатації виробів (передвиробнича стадія – конструкторська і технологічна підготовка виробництва; виробнича стадія – освоєння нових виробів і нових технологій у виробництві; експлуатаційна стадія – споживання виробів).

За ознакою терміну використання резерви поділяються на поточні (реалізовані протягом даного року) і перспективні (які можна реалізувати в більш далекій перспективі).

За способами виявлення резерви поділяються на явні (ліквідація очевидних втрат і перевитрат) і приховані, які можуть бути виявлені шляхом глибокого економічного аналізу, його особливих методів, наприклад, порівняльного міжгосподарського аналізу, функціонально-вартісного аналізу та ін.

Можливі й інші принципи класифікації резервів. Їх необхідність впливає з конкретних умов і завдань кожного підприємства. Одним з основних завдань аналізу господарської діяльності на підприємстві є виявлення як невикористаних, так і знову виниклих резервів поліпшення роботи у господарських ситуаціях які змінюються. У сучасних умовах важко, а часом і неможливо, передбачити використання всіх резервів. Крім того, протягом тривалого звітного періоду нерідко виникають негативні фактори, які можуть істотно гальмувати хід виконання плану.

Тому в механізмі пошуку резервів важливе місце займає передовий досвід, який дозволяє сформулювати певні умови раціоналізації виявлення і мобілізації резервів. До таких умов можна віднести:

– виявлення провідної ланки в підвищенні ефективності виробництва, тобто виявлення тих витрат, які становлять основну частину собівартості продукції і які можуть дати велику економію при мінімальних умовах;

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		31

- виділення «вузьких місць» у виробництві, які лімітують темпи зростання виробництва і зниження собівартості продукції;
- врахування типу виробництва;
- одночасний пошук резервів по всіх стадіях життєвого циклу об'єкта або виробу;
- визначення комплексності резервів з тим, щоб економія матеріалів, наприклад, супроводжувалася економією праці і часу використання обладнання, тільки в цьому випадку можливий випуск додаткової продукції.

Є відмінності в таких поняттях, як «вимір резервів», тобто розрахунок їх величини по кожному виду і оцінка реальної їх величини, тобто визначення їх реальної збалансованої суми з урахуванням дійсних можливостей даного підприємства. У загальній сумі резервів слід виключати дублювання резервів, якщо вони діють одночасно в тісному взаємозв'язку з видачою єдиного загального приросту результату господарської діяльності (збільшення випуску продукції може бути досягнуто за рахунок зниження або повної ліквідації втрат робочого часу, тобто трудовий резерв, плюс зниження або ліквідація втрат машинного часу, плюс економія матеріальних ресурсів).

Таким чином, аналіз повинен бути спрямований на виявлення причин невикористання запланованих резервів, а також на виявлення нових резервів з різним терміном дії.

1. На роботу підприємства впливає величезна кількість різноманітних факторів. Для більш успішної роботи підприємству необхідно вміти правильно класифікувати фактори і виявляти напрям їх впливу на результативний показник.

2. Для більш раціональної організації вивчення впливу факторів підприємство об'єднує їх у факторні системи. При цьому, стохастичне моделювання дозволяє реалізовувати факторний аналіз в широкому сенсі, а детерміноване моделювання – лише у вузькому сенсі.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		32

3. Однією з найбільш важливих завдань економічного аналізу на будь-якому підприємстві в умовах конкурентної боротьби є пошук і своєчасне використання резервів як найважливіша умова виживання і розвитку господарюючого суб'єкта підприємства в конкретний момент часу розраховатися з кредиторами за короткостроковими платежах власними засобами.

Підприємство вважається платоспроможним, якщо ці показники не виходять за рамки таких граничних значень: коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0,2-0,25; проміжний коефіцієнт покриття – 0,7-0,8; загальний коефіцієнт покриття – 2,0-2,5.

Показники фінансової стійкості характеризують ступінь захищеності залученого капіталу. Ці показники, як і попередні, розраховуються на основі даних бухгалтерського балансу підприємства.

У країнах з розвинутою ринковою економікою встановлені наступні їх граничні значення: коефіцієнт власності (незалежності) не нижче 0,7; коефіцієнт позикових коштів не вище 0,3; співвідношення позикових і власних коштів не вище 1.

Висновки до розділу 1

Ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами. При розрахунку ефективності ресурси можуть бути представлені в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю, або частиною їх вартості у формі виробничих витрат. Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити.

Економічна ефективність – це досягнення підприємством найбільших результатів за найменших витратах.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		33

Для підприємств у розвинутих країнах Заходу основною метою стає максимізація не прибутку, а чистого доходу на одного зайнятого, що не виключає необхідності використання показника норми прибутку.

Конкретнішими показниками економічної ефективності є продуктивність і фондомісткість праці, фондівіддача і фондомісткість продукції, матеріалівіддача і матеріаломісткість продукції, економічна ефективність капітальних вкладень, нової техніки, енергомісткість продукції та ін.

Основні напрями зростання економічної ефективності в Україні: суттєве зниження енергомісткості (витрати енергії на одиницю продукції приблизно в 2,5-3 рази перевищують аналогічні витрати у розвинутих державах світу, нафти – у 8-10 разів), матеріаломісткості (витрати матеріалів та ресурсів в Україні на одиницю продукції в 2-2,5 рази перевищують аналогічні показники у країнах Заходу), зростання фондівіддачі тощо.

Таким чином, розглянувши різні підходи до визначення економічної категорії «економічна ефективність», характеристики її властивостей, необхідно зробити ряд висновків.

По-перше, існує великий інтерес до формування визначення загального поняття «економічна ефективність», це пов'язано з тим, що саме ефективність є головним інструментом розкриття переваг різних форм господарювання.

По-друге, у визначеннях можна побачити певну розбіжність між підходами до поняття ефективності при різних економічних системах, що є досить суттєвим, так як до категорії вводиться нова група показників – показники якості.

По-третє, при всій різноманітності трактувань даної економічної категорії спостерігається тенденція пошуку універсального поняття, тому в даному дослідженні і було розроблено універсальне поняття «економічна ефективність», яке в подальшому може використовуватись для будь-яких процесів і систем, у тому числі економічних.

					<i>БЕП 32.10.001. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		34

РОЗДІЛ 2
ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СТАН
ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ТОВ «БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКА ПАЛЯНИЦЯ»

2.1. Характеристика та аналіз стану зовнішнього середовища

Одна зі стратегічно важливих ланок ринкової економіки держави, що формує продовольчу безпеку країни – це хлібопекарська галузь.

Сьогодні нестабільність та постійна зміна зовнішнього середовища, посилення конкуренції на національному та глобальному рівнях, скорочення обсягів виробництва продукції через зниження доходів населення спонукає виробників хліба та хлібобулочної продукції до впровадження заходів та розроблення стратегії розвитку підприємств.

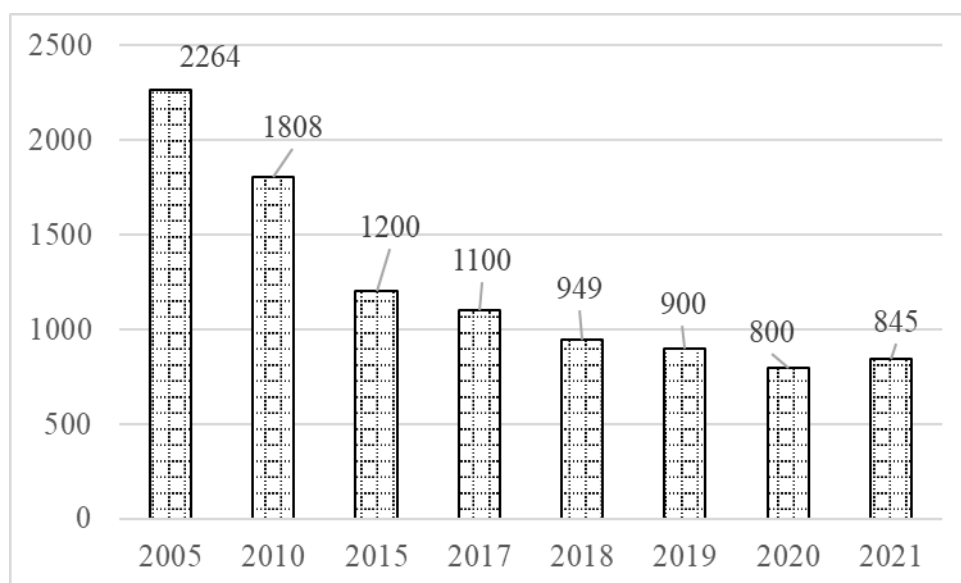
Ринкова економіка орієнтована на споживача, тому висуваються нові вимоги до властивостей продуктів харчування, в тому числі і до хліба. Щоб відповідати вимогам та зміцнювати свої позиції на ринку, підприємствам необхідно постійно удосконалювати існуючу продукцію, її якість, технології виробництва, методи реалізації, впроваджувати технічні нововведення, розробляти новий асортимент та виводити її на ринок.

Хлібопекарська галузь грає значну соціальну і стратегічну роль у житті суспільства. У сумарному обсязі продукції всієї харчової промисловості України вона займає одне із провідних місць, а частка хлібопродуктів у раціоні населення країни складає 15 %, тобто є основним продуктом харчування.

Кожний рік в Україні виробляється близько одного млн тонн хліба та хлібобулочної продукції, понад 70 % якої виробляють великі підприємства, 30 % – приватні пекарні, супермаркети, мережа торгівлі та інші.

За даними Державної служби статистики [20] обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів нетривалого зберігання в Україні знижуються, так як знижується споживання хліба, що розглянуто на рисунку 2.1. Середня рентабельність хлібопекарського виробництва становить близько 3,1%.

					<i>Лист</i>
					БЕП 32.10.002. КРБ
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>	35

¹Примітка. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Рисунок 2.1. Виробництво хліба та виробів хлібобулочних в Україні у 2005-2021 рр. тис. тонн

Джерело: розроблено автором.

За даними Державної служби статистики [20], у 2020 році в Україні було вироблено продукції на 11,1 % менше, ніж у 2019 році, а у 2019 році на 11,6 % менше, ніж у 2018 році, але у 2021 році виробництво хліба зросло на 45 тис. тонн в порівнянні з 2020 роком. Лідерами з виробництва хліба в Україні за цей період були Дніпропетровська, Київська та Харківська області.

Обсяг виробленої продукції за видами діяльності у натуральному виразі запропоновано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Обсяг виробленої промислової продукції за видами діяльності, тонн

	2013	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7
Свіжий хліб із вмістом у сухому вигляді не більше ніж 5% цукрів та не більше ніж 5% жиру (за винятком доданого меду; яєць; сиру або фруктів)	1561470	1232025	975053	892660,9	794783,9	845104,8

Всі запити українців в сфері хлібобулочних виробів в основному задовольняються вітчизняними виробниками. Імпорт зовсім незначний, тому його частка дуже мала в загальному обсязі ринку. Експорт українських хлібобулочних виробів збільшується та головним покупцем українського хліба є США.

Частка вітчизняної та імпоротної продукції у структурі ринку хлібобулочних виробів в Україні (без урахування тіньового ринку) в натуральному вираженні представлено на рисунку 2.3 [19].

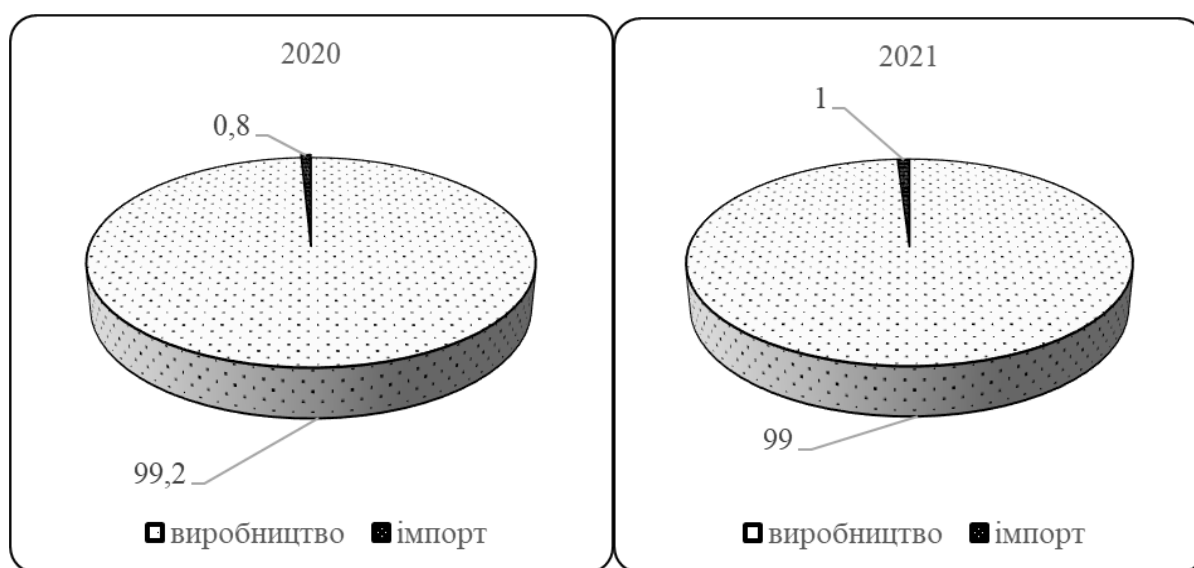

Рисунок 2.3. Частка вітчизняної та імпоротної продукції у структурі ринку хлібобулочних виробів в Україні в натуральному виразі (без урахування тіньового ринку), %

Джерело: розроблено автором.

Аналіз ринку хлібобулочних виробів в Україні показує, що основна маса виробників все ще виробляє традиційні соціальні сорти хлібу – 80% від загального обсягу. Преміальні і функціональні види виробів займають 5% і 3% відповідно. Виявити справжні параметри ринку заважає наявність значного тіньового сегменту. Поєднання низькорентабельного виробництва з конкурентними перевагами тіньового ринку ускладнює діяльність офіційних учасників ринку і перешкоджає процесу модернізації виробництва.

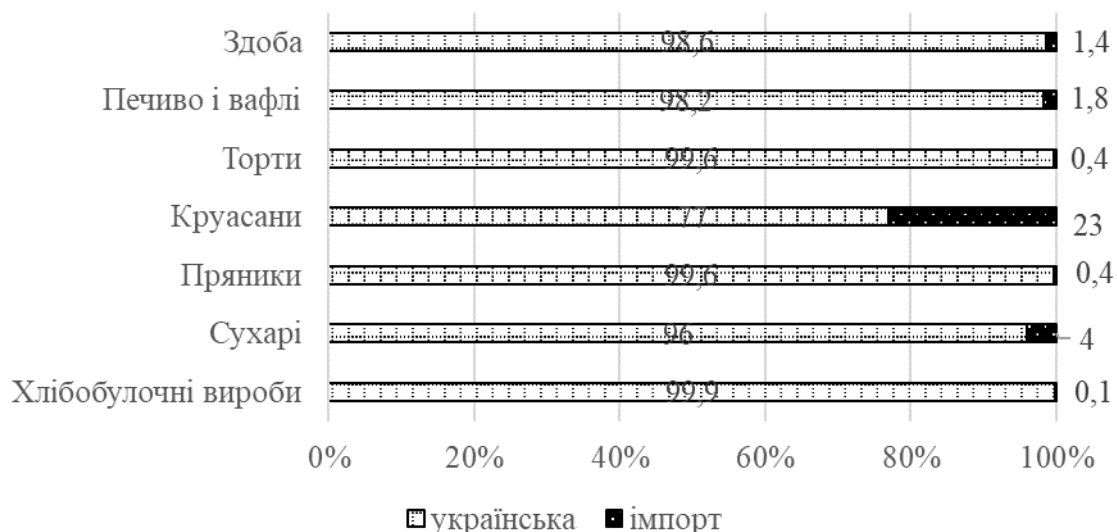

Рисунок 2.6. Частка української та імпортої продукції в ємності ринку хлібобулочної продукції у 2021 році, %

Джерело: розроблено автором.

За результатами проведеного дослідження аналізу ринку хлібобулочних і борошняних кондитерських виробів можна прогнозувати подальше зменшення споживання хліба. Але прогнозується, що попит та виробництво кондитерських виробів буде зростати, але активність виробників повинна переміститися в поки що мало заповнену нішу дієтичної хлібної продукції (білковий, бездріжджовий хліб), продукція з різними корисними добавками, оскільки набирає популярність рух за здорове харчування, що сприяє збільшенню потреби в таких продуктах. Частковий перехід на нішеві сорти хліба допоміг би виробникам компенсувати зменшення обсягу традиційного ринку.

Сьогодні виробництво хліба в Україні скоротилося в два рази, в порівнянні з показниками 2000 року, основні причини цього:

- зменшення чисельності населення країни через війну, втрату частини територій, міграційних процесів і природних втрат;
- наявність значного тіньового сегменту ринку (близько 60 %), що не є у статистиці;

- криза в економіці через здешевлення гривні;
- багато супермаркетів в Україні спеціалізуються на випуску власної хлібопекарної продукції, але це виробництво не фіксується у статистичних даних;
- зростання виробництва в домашніх умовах;
- монополізація ринку в деяких регіонах;
- підвищення собівартості продукції за рахунок зростання цін на енергоресурси та інгредієнти;
- низька якість сировини;
- податковий тиск на малий бізнес;
- знос виробничого устаткування та ін.

Основними покупцями української сільськогосподарської продукції та хліба є країни Азії. І хоча основна продукція, яка поставляється в Азію – газовані води, пиво и кондитерські вироби, не останнє місце займає хліб і хлібобулочні вироби.

Завдяки скасуванню мита, свої ринки відкриває ЄС, хоча їх досить важко завоювати: високі стандарти якості і велика конкуренція вимагають значних інвестицій, які є не у всіх виробників хлібу.

Частка експорту в країни Європи зросла з 3,7% до 5%. Значна частка імпорту припадає на європейські країни: Голландію – 7,5%, Німеччину – 5,8%, Польщу – 5,8%, Чехію – 4,8%, Італію – 3,9%.

Звичка молоді їсти по дорозі і різноманітні страви швидкого харчування популяризують лаваш, як грузинський, так і вірменський. Досить популярним хлібним продуктом на столах став батон. Загалом спостерігається збільшення попиту на білий хліб, в порівнянні з житнім.

Кількість простого хліба і хлібобулочних виробів зменшується, але, тим не менш, зростає популярність на дорожчу та якісну хлібобулочну продукцію. Для збільшення прибутку і просування на ринку,

звітному році зросло на 3 % у зв'язку з зростанням фактично виробленої продукції на 250 тис. тонн, що є позитивним у діяльності підприємства.

Структуру виробництва продукції представимо у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Структура виробництва продукції

Найменування продукції	Фактично вироблено продукції, тонн		Структура, %		Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік	тонн	структури
1. Вироби хлібобулочні	3210	3450	52,62	54,33	240	1,71
2. Торти тістечка, вироби здобні	750	1020	12,30	16,06	270	3,77
3. Хлібці, сухарі	1120	1030	18,36	16,22	-90	-2,14
4. Пряники і вафлі	1020	850	16,72	13,39	-170	-3,34
Всього	6100	6350	100	100	250	-

У попередньому році найбільшу частку продукції займають вироби хлібобулочні – 52,62%. Частка тортів, тістечок, виробів здобних складає 12,3 %, частка хлібців, сухарів 18,36 % та частка пряників і вафель 16,72 %.

У звітному році частка виробів хлібобулочних зросла на 1,71 % та склала 54,33 %, частка тортів, тістечок зросла на 3,77 % та склала 116,06 %, частка хлібців, сухарів знизилась на 2,14 % та склала 16,22 %. Частка пряників і вафель займає 13,39 %, тобто впала на 3,34 %.

Аналіз впливу структурних змін представимо у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Вплив структурних змін на відхилення обсягу продукції

Найменування	Фактично вироблено, тонн		Структура, %		Оптова ціна тонни, тис. грн	Звітний за структурою попереднього	Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік			тонн	тис. грн
1. Вироби хлібобулочні	3210	3450	52,62	54,33	75	3342	-108	-8133,2
2. Торти тістечка, вироби здобні	750	1020	12,30	16,06	90	781	-239	-21534
3. Хлібці, сухарі	1120	1030	18,36	16,22	62	1166	136	8425,9
4. Пряники і вафлі	1020	850	16,72	13,39	82	1062	212	17367,9
Всього	6100	6350	100	100	-	6350	-	-3873

В результаті зміни структури продукції у звітному році, підприємство понесло витрати у сумі 3873 тис. грн, це відбулось за рахунок росту частки виробі хлібобулочних на 1,71 % та за рахунок зниження частки хлібців на 2,14 % і частки тортів, тістечок на 3,77 %.

Реалізація продукції – важливий кінцевий етап кругообігу коштів підприємства, данні на підприємстві представлено у таблиці 2.6.

Обсяг виробленої продукції у звітному році зріс на 41065 тис. грн (на 12,82 %), а обсяг реалізованої продукції зріс на 2899 тис. грн (0,88 %). На підприємстві з'явилися залишки готової продукції, що є негативним у діяльності підприємства, та реалізація нижче ніж виробництво, тобто продукція недореалізується.

Таблиця 2.6

Співвідношення обсягу реалізованої та виробленої продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс	%
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ й акцизного податку), тис. грн	320250	361315	41065	12,82
2. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ й акцизного податку), тис. грн	330190	333089	2899	0,88
3. Відхилення обсягу реалізації від обсягу виробництва, тис. грн	9940	-28226	-38166	-

Аналіз структури основних засобів представимо у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Зміна наявності основних засобів й їх динаміки

Основні засоби	Наявність на початок року	Надійшло у звітному році		Вибуло у звітному році		Наявність на кінець року	відхилення	
		Усього	У т.ч. введено в дію нових ОЗ	Усього	у т.ч. ліквідовано		абс	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Попередній рік								
Усього ОЗ	46520	6800	6800	2000	-	51320	4800	10,32
ОЗ основного виду діяльності	46520	6800	6800	2000	-	51320	4800	10,32
ОЗ інших галузей	-	-	-	-	-	-	-	-
Невиробничі ОЗ	-	-	-	-	-	-	-	-

Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата
------	------	----------	--------	------

Зміна технічного стану основних засобів розрахована у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Зміна технічного стану основних засобів

Показники	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року	Відхилення
1. Первісна вартість ОЗ, тис. грн	51320	51200	-120
2. Зношування, тис. грн	6520	5890	-630
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	44800	45310	510
4. Коефіцієнт придатності	0,87	0,88	0,01
5. Коефіцієнт зношування	0,13	0,12	-0,01

На кінець звітнього року первісна вартість основних засобів знизилась на 120 тис. грн. Знос основних засобів на кінець звітнього року порівняно з величиною на кінець попереднього знизився на 630 тис. грн. Зростання коефіцієнту придатності на кінець звітнього року на 0,01 пунктів, і зниження коефіцієнту зношування відповідно на 0,01, свідчить про покращення технічного стану основних засобів.

Аналіз показників ефективності використання основних засобів основного виду діяльності представимо у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Показники ефективності використання основних засобів основного виду діяльності

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ й акцизного податку), тис. грн	320250	333375	13125
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	48920	51260	2340
3. Фондовіддача, грн/грн	6,55	6,5	-0,05
4. Фондоємність, грн/грн	0,153	0,154	0,001

Обсяг продукції у порівняних цінах у звітньому році зріс на 13125 тис. грн, середньорічна вартість основних засобів у звітньому році зросла на 2340 тис. грн. У звітньому році фондовіддача знизилась на 0,05, що свідчить про зниження ефективності основних засобів на підприємстві.

Аналіз складу, структури і динаміки обігових активів представимо у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Склад, структура й динаміка оборотних активів

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1	2	3	4	5	6	7
Попередній рік						
Обігові активи	144560	100	152560	100	8000	-
Виробничі запаси	8673,6	6	9916,4	6,5	1242,8	0,5
Незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-
Готова продукція	3614	2,5	1220,48	0,8	-2393,5	-1,7
Товари	13010,4	9	12204,8	8	-805,6	-1,0
Дебіторська заборгованість	118300	80	125099,2	82	6799,2	2,0
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-
Кошти	3614	2,5	4119,12	2,7	505,12	0,2
Інші обігові активи	-	-	-	-	-	-
Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-
Звітний рік						
Обігові активи	152560	100	152160	100	-400	-
Виробничі запаси	9916,4	6,5	7608	5	-2308,4	-1,5
Незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-
Готова продукція	1220,48	0,8	1521,6	1	301,12	0,2
Товари	12204,8	8	12629,28	8,3	424,48	0,3
Дебіторська заборгованість	125099	82	127357,9	83,7	2258,72	1,7
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-
Кошти	4119,12	2,7	3043,2	2	-1075,9	-0,7
Інші обігові активи	-	-	-	-	-	-
Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-

На початок попереднього року величина обігових активів складала 144560 тис. грн, на кінець попереднього року величина оборотних активів зросла на 8000 тис. грн, що є позитивним моментом діяльності підприємства. Це зростання відбулось за рахунок росту на кінець року величини запасів на 1242,8 тис. грн, готова продукція впала на 2393,5 тис. грн, товари впали на 805,6 тис. грн, дебіторська заборгованість зросла на 6799,2 тис. грн, але величина коштів також зросла на 505,12 тис. грн. На кінець року частка дебіторської заборгованості зросла на 0,2 (склала 84,4%), частка товарів зросла на 2 %, частка виробничих запасів зросла на 0,5 %, частка коштів зросла 0,2 %).

Для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів розраховують матеріаловіддачу та матеріалоємність. Значення показників ефективності використання сировини й матеріалів представимо у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Показники ефективності використання сировини й матеріалів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ й акцизного податку), тис. грн	320250	361315	41065
2. Матеріальні витрати, тис. грн	234420	254686	20265,6
3. Матеріаловіддача, грн/грн	1,37	1,42	0,05
4. Матеріалоємність, грн/грн	0,73	0,70	-0,03

Зростання показника матеріаловіддачі та зниження матеріаломісткості у звітному році свідчить про покращення ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві.

Обсяг виробництва продукції, перш за все, залежить від забезпеченості підприємства трудовими ресурсами і ефективності використання трудових ресурсів. Аналіз впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції представимо у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Вплив трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівнянних цінах (без ПДВ й акцизного податку), тис. грн	320250	333375	13125
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	295	302	7
3. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн /осіб	1085,59	1103,89	18,3

Вплив зміни чисельності персоналу й середньої заробітної плати одного працівника на зміну фонду оплати праці представимо у таблиці 2.14.

**Вплив зміни чисельності персоналу й середньої заробітної плати
одного працівника на зміну фонду оплати праці**

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	28320	30804	2484
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	295	302	7
3. Середньорічна заробітна плата одного працівника (ст.1/ст.2), тис. грн	96	102	6

Фонд оплати праці зріс на 2484 тис. грн за рахунок збільшення персоналу на 7 осіб та зростання заробітної плати на 6000 грн у рік на кожного робітника.

Аналіз витрат на виробництво за елементами представимо у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Структура витрат на виробництво

Елементи витрат	Абсолютне значення, тис. грн		Структура, %		Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік	Абс.	Структури
1. Матеріальні витрати	234420	254686	75,00	78,0	20266	3,00
2. Витрати на оплату праці	28130	32652	9,00	10,0	4522	1,00
3. Відрахування на соціальні заходи	7814	6530	2,50	2,0	-1284	-0,50
4. Амортизація	21879	16326	7,00	5,0	-5553	-2,00
5. Інші операційні витрати	18754	16326	6,00	5,0	-2428	-1,00
Усього	312560	326520	100	100	13960	-

У звітному році величина витрат на виробництво зросла на 13960 тис. грн, частка матеріальних витрат зросла 3 %, частка витрат на оплату праці зросла на 1 %, частка відрахувань на соціальні заходи знизилась на 0,5 %, частка амортизації знизилась на 2 % та частка інших операційних витрат знизилася на 1 %.

Показник витрат на 1 гривню продукції вказує на прямий зв'язок між собівартістю й прибутком. Витрати на 1 грн розраховуються відношенням

					БЕП 32.10.002. КРБ			Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата			54	

У таблиці 2.17 можна побачити, що у попередньому році на підприємстві отримано прибуток у розмірі 43476 тис. грн, у звітному – 54056 тис. грн, що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Фінансовий результат від операційної діяльності у звітному році збільшився на 22732 тис. грн (29,4%). На зростання суми результату вплинуло зростання чистого доходу на 6940 тис. грн (2,3%).

Фінансовий результат від звичайної діяльності у звітному році зріс на 37292 тис. грн (на 70,3%) та склав 90312 тис. грн. Величина податку на прибуток у звітному році зросла на 6712 тис. грн (на 70,3%).

Аналіз показників рентабельності представимо у таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

Коефіцієнти рентабельності

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
Рентабельність капіталу, %	4,9	5,2	0,3
Рентабельність власного капіталу, %	6,2	7,9	1,7
Рентабельність продажу, %	14,2	17,3	3,1

Аналіз таблиці 2.18 показав, що на підприємстві у звітному році всі коефіцієнти рентабельності зростають, що є позитивним та відбулося за рахунок зростання прибутку у звітному році на 10580 тис. грн (24,34 %).

Аналіз коефіцієнтів фінансової стабільності підприємства розглянемо у таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Значення коефіцієнтів фінансової стабільності підприємства

Показник	На початок року	На кінець року	Абсолютне відхилення
1	2	3	4
Попередній рік			
Коефіцієнт фінансової автономії	0,27	0,4	0,13
Коефіцієнт фінансового ризику	2,01	2,0	-0,01
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,75	0,8	0,05
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	2	2,6	0,6

1	2	3	4
Звітний рік			
Коефіцієнт фінансової автономії	0,4	0,51	0,11
Коефіцієнт фінансового ризику	2,0	1,8	-0,2
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,8	1	0,2
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	2,6	2,9	0,3

На кінець попереднього року значення коефіцієнту автономії складає 0,4, що не є нормативним. Значення коефіцієнту фінансового ризику не входять до нормативу, але позитивним моментом являється зниження показника ні кінець року. Коефіцієнт маневреності власного капіталу зріс на кінець року на 0,05, ця зміна є позитивною. Коефіцієнт структури на кінець року зріс на 0,6, це говорить, про послаблення залежності від зовнішніх інвесторів.

На кінець звітного року значення коефіцієнту автономії зросло на 0,11, та стало нормативним. Зниження коефіцієнту фінансового ризику являється позитивною зміною даного показника, але він не входить до нормативу. Коефіцієнт маневреності власного капіталу на кінець звітного року зріс на 0,2, що є позитивною зміною. Коефіцієнт структури на кінець звітного року також зріс.

Розрахунки, які було проведено у роботі з аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства, дозволили зробити таблицю 2.20.

Таблиця 2.20

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «Білгород - Дністровська паляниця»

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			Абс.	Відн.
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	8200	8250	50	0,61
2. Фактично вироблено продукції, тонн	6100	6350	250	4,1
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,74	0,77	0,03	4,1

збільшився на 250 тонн. Зростання обсягу продукції у діючих цінах склало 41065 тис. грн, а у порівняних цінах 13125 тис. грн.

Всі основні засоби на підприємстві є основними засобами основного виду діяльності, середньорічна їх вартість на попередній рік складала 48920 тис. грн, а у звітному році величина основних засобів складала 51260 тис. грн. Збільшення коефіцієнту придатності на кінець звітнього року на 0,01, і зниження коефіцієнту зношування відповідно на 0,01, свідчить про покращення технічного стану основних засобів. У звітному році фондвіддача знизилась на 0,05, що свідчить про зниження ефективності використання основних засобів підприємства, тобто потрібні заходи щодо покращення їх стану.

У звітному році коефіцієнт оборотності обігових активів знизився на 0,03 обороти, що свідчить про погіршення ефективності використання обігових активів.

У звітному році обсяг продукції виробленої у діючих цінах зріс на 41065 тис. грн, матеріальні витрати зросли на 20266 тис. грн. Коефіцієнт матеріаловіддачі збільшився на 0,05, а коефіцієнт матеріалоємності знизився на 0,03. Зростання показника матеріаловіддачі та зниження матеріаломісткості у звітному році свідчить про покращення ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві.

У звітному році середньооблікова чисельність працівників зросла на 7 людей, що являється позитивним в діяльності підприємства.

Фонд оплати праці штатних працівників зріс на 2484 тис. грн. Середньорічний виробіток одного працівника збільшився на 18,3 тис. грн.

У звітному році величина витрат на виробництво зросла на 13960 тис. грн. Це зростання відбулось за рахунок росту матеріальних витрат на 20266 тис. грн, сума амортизації знизилася на 5553 тис. грн, інші операційні витрати знизилися на 2428 тис. грн, витрати на оплату праці зросли на 4522 тис. грн, а відрахування з заробітної плати знизилися на 1284 тис. грн.

					<i>БЕП 32.10.002. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		59

Витрати на 1 гривню продукції у звітному році впали на 0,076 тис. грн (на 7,75 %).

У попередньому році на підприємстві отримано прибуток у розмірі 43476 тис. грн та у звітному у розмірі 54056 тис. грн.

Рентабельність капіталу зросла на 0,3 %, рентабельність продажу зросла на 3,1 %.

Висновки до розділу 2

Хліб та хлібобулочна продукція займають одне з основних місць в раціоні населення України, оскільки вони призначені для щоденного задоволення фізіологічних потреб людей. Проте диференціація потреб споживачів залежно від їх доходу, уподобань, можливостей вживання різних видів хліба та хлібобулочних виробів внаслідок особливостей їх здоров'я актуалізує питання розширення товарного асортименту виробників хлібобулочних виробів шляхом втілення у їх діяльність інноваційних підходів.

Сучасний стан розвитку хлібопекарної галузі України характеризується скороченням обсягів виробництва, погіршенням структури споживання хліба та хлібобулочних виробів, відставанням збільшення заробітної плати в галузі від середнього по економіці, слабким оновленням основних засобів при високому ступені їх зношення та низьким ступенем використання виробничих потужностей та ін.

Стратегічні перспективи галузі пов'язані з посиленням її комплексного розвитку, основними напрямками якого мають стати технологічне переозброєння підприємств шляхом заміни устаткування та автоматизації технологій; виробництво нових видів продукції інноваційного напрямку з метою підвищення прибутковості галузі; досягнення максимально ефективного виробництва за рахунок зниження матеріало- та енергоемності продукції; формування і використання новітніх технологій.

					БЕП 32.10.002. КРБ	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		60

У роботі було проаналізовано техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця», можна казати, що підприємство працює достатньо ефективно, має високий прибуток, розмір якого зростає, але деякі показники оцінки рівня виробництва треба підвищувати. У звітному році фондвіддача знизилась на 0,05, що свідчить про зниження ефективності використання основних засобів на підприємстві. На підприємстві необхідно замінювати старе обладнання, та впроваджувати нові основні засоби, більш модернізовані та менш енерговитратні.

					БЕП 32.10.002. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		61

– виключення впливу людського фактору на конвеєрних виробництвах, а також при проведенні монотонних робіт, що вимагають високої точності;

– виключення впливу на персонал шкідливих факторів, характерних для виробництв з підвищеною небезпекою;

– зниження терміну окупності інвестицій.

Таким чином, ми бачимо, як стрімко роботи розвиваються в промисловій сфері. Передові технології все більше звільняють людину від виконання складної і рутинної роботи. Впровадження робототехніки на заводах здатне економити енергоресурси, знизити рівень забруднення навколишнього середовища, зменшити витрати на робочу силу і збільшити ефективність виробничого процесу. Використання роботизованих технологій надає підприємствам унікальну можливість здійснити еволюційний стрибок і відірватися від конкурентів. Адже окупність витрат на роботів вже доведена на практиці.

У цеху з тортовими виробами працювали дві машини з виготовлення продукції, кількість обслуговуючого їх персоналу дорівнює чотири людини. У цеху багато ручної праці, що ми знайшли не доцільним і витратним, з цього ми розрахуємо ефективність введення нової автоматизованої лінії, що буде обслуговувати лише одна особа в зміну.

Так само треба зауважити що якщо продукція буде вироблятися новим обладнанням, то за якістю стане набагато краще, ніж продукція, що виготовлена ручною працею. Всі вироби виходять ідентичними, повітряними і більш насичені.

Склад лінії:

1. Просіювач борошна відцентровий моделі ПМЦ-2;
2. Тістоміс трьохмодульний моделі MD-2;
3. Тестоделитель ручної, моделі DD-1;
4. Установка для спінування тесту, двухмодульной, моделі BFD-5;
5. Піч електрична ХПЕ-750/3 (з парозволоженням).

					БЕП 32.10.003. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		63

Техніко-економічні характеристики старого і нового обладнання

Показники	Позначення	Обладнання	
		Старе	Нове
Технічна норма виробітку, торт\зміна	Нп	400	900
Маса, кг	Мо	400	600
Встановлена потужність струмоприймачів, кВт\рік	Мт	3	5
Численність персоналу у зміну, люд.	Чп	2	1
Ціна, тис. грн	Ц	200	500

Було прийнято рішення купити автоматизовану лінію, технологічний процес якої включає чотири етапи:

На першому, протягом 12-15 хвилин замішуються всі інгредієнти (в базовому варіанті це цельносмолоте борошно, вода і сіль) до отримання однорідної пластично-тягучою консистенції.

На другому етапі отримане тісто ділиться на задані порції і розкладається по тортовим формам.

На третьому – головному етапі виконується унікальна операція спінювання тесту, що відрізняє дану технологію від будь-яких інших. Спінювання виробляють безпосередньо в хлібопекарських формах на спеціальній установці. На це йде не більше 1 хвилини.

Останній етап – випічка коржів з отриманого спіненого тесту. Технічні рішення, заявлені в патенті і покладені в основу конструкцій відповідних установок, зробили можливим виробництво коржів з спіненого тесту в промислових масштабах.

Нормативно-довідкову інформацію представимо у таблиці 3.2.

3.2. Розрахунок економічної ефективності проєкту заміни обладнання

Розрахуємо інвестиції (I) у проєкт впровадження нової лінії.

$$I = V_0 + T_p + M_n + D - L + P_p \quad (3.1)$$

де V_0 – первісна вартість обладнання,

T_p – транспортні витрати (5 % від первісної вартості обладнання),

					БЕП 32.10.003. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		64

Мн – вартість монтажних робіт (10% від первісної вартості обладнання),

Таблиця 3.2

Нормативно-довідкова інформація для виконання розрахунків

Показники	Позначення	Значення
Норма амортизації обладнання, %	НАо	20
Норма витрат на ремонтні роботи по обладнанню, %	НРо	5,2
Норма витрат по утриманню та експлуатації виробничого обладнання, %	НСо	1,6
Річний фонд робочого часу, год.	Фг	3840
Вартість 1 кВт\год. електроенергії, грн	Ве	3,79
Вартість води 1 м ³ , грн	Вв	35,16
Коефіцієнт використання інженерних ресурсів	Кир	0,75
Годинна ставка 1 робітника 3-го розряду, грн	ТСч	47,74
Нормативи по ЕСВ	ЄСВ	22
Вартість брухту, тис. грн\тонна	В бр	8
Граничний період окупності залучених інвестицій, років	Т	5

Д – витрати по демонтажу старого обладнання (2% від первісної вартості старого обладнання),

Л – ліквідаційна вартість від продажу демонтованого обладнання на металобрухт,

Пр – інші витрати (2% від вартості нового обладнання).

$$I = 500 + 500 * 0,05 + 500 * 0,01 + 500 * 0,02 + 200 * 2 * 0,02 - 8 * 0,4 * 2 * 0,82 = 585 + 8 - 5,25 = 587,75 \text{ тис. грн.}$$

Збільшення заміни обладнання не передбачає обсягів виробництва, тому приріст обігових активів в роботі не плануємо. Інвестиції у захід потрібні у розмірі 587,75 тис. грн.

Розрахуємо амортизацію обладнання:

$$A_o = I * NA_o, \tag{3.2}$$

де НАо – норма амортизації обладнання.

$$A_o = 587,75 * 0,2 = 117,55 \text{ тис. грн.}$$

Витрати на ремонтні роботи з обладнання:

$$P_o = I * NP_o, \tag{3.3}$$

Нове обладнання = 505,97 * 0,22 = 111,31 тис. грн.

Результати економії по старому та новому обладнанню представимо у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Економія витрат от впровадження заходу

Найменування витрат	Обладнання		Економія, тис. грн.
	Старе	Нове	
Амортизація обладнання	-	117,55	117,55
Витрати на ремонтні роботи по обладнанню	-	30,56	30,56
Витрати по утриманню та експлуатації обладнання	-	9,4	9,4
Витрати на електроенергію, що вживається обладнанням	65,49	54,58	-10,91
Витрати на воду, що вживається обладнанням	607,56	506,3	-101,26
Основна та додаткова заробітна плата робітників, які обслуговують обладнання	1011,94	505,97	-505,97
Відрахування на соціальні заходи	222,63	111,3	-111,33
Всього	1907,62	1335,66	-571,96

З таблиці 3.3 видно, що економія від запропонованого заходу становить 501,96 тис. грн, що і є оподаткованим прибутком в такому же розмірі.

Розраховуємо чистий прибуток від проекту:

$$\text{ЧП} = \text{П} - \text{П} * \text{Пп}, \quad (3.8)$$

де ЧП – чистий прибуток;

П – прибуток;

Пп – податок на прибуток (18%).

$$\text{ЧП} = 571,96 - 571,96 * 0,18 = 469 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо строк окупності інвестицій:

$$\text{СО} = I \setminus \text{ЧП}, \quad (3.9)$$

$$\text{СО} = 587,75 / 469 = 1,25 \text{ року.}$$

Нове обладнання придбається за власні кошти підприємства.

Захід з модернізації торгової лінії в цілому ефективно вплинув на виробництво: зменшилися операційні витрати на 571,96 тис грн. У складі операційних витрат збільшилась амортизація на 151,57 тис. грн, інші ж показники зменшились: відрахування ЕСВ на 111,33 тис. грн; витрати на оплату праці на 505,97 тис. грн; матеріальні витрати на 10,91 тис. грн. Це в

цілому позитивно вплинуло на прибуток, так як він збільшився на 571,96 тис. грн, з якого чистий прибуток склав 469 тис. грн.

Для впровадження заходу підприємству потрібно 587,75 тис. грн інвестицій у основні засоби, строк окупності яких складе 1,25 року.

3.3. Соціально-економічні наслідки впливу заходу на основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»

Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства представимо у таблиці 3.4.

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця» до та після впровадження заходу представимо у таблиці 3.5.

					БЕП 32.10.003. КРБ	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		68

Таблиця 3.4

**Вплив запропонованого заходу на основні техніко-економічні показники діяльності
ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»**

Найменування заходу	Інвестиції, тис. грн.			Зміни показників діяльності підприємства (±)								
	Всього	у тому числі у		Реалізована продукція, тис. грн.	Собівартість, тис. грн.				Чистий прибуток, тис. грн.	Чисельність зайнятих, люд	Строк окупності інвестицій, років	
		основні засоби	обігові активи		Всього	у тому числі:		відрахування на соціальні заходи				амортизація основних засобів та інші витрати
						матеріальні витрати	витрати на оплату праці					
Впровадження нової автоматизованої лінії	587,75	587,75	-	-	-571,96	-112,17	-505,97	-111,33	157,51	469	-2	1,25

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «Білгород - Дністровська паляниця»

Показник	Попередній рік	Плановий рік	Відхилення	
			Абс.	Відн.
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	8250	8250	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	6350	6350	-	-
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,77	0,77	-	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку):				
- у діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	361315	361315	-	-
- у порівнянних цінах, тис. грн	333375	333375	-	-
5. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн	333089	333089	-	-
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	51260	51847,75	587,75	1,15
7. Фондовіддача, грн/грн	6,5	6,43	-0,07	-1,08
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	152360	152360	-	-
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, частки	2,19	2,19	-	-
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	302	300	-2	-0,66
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн /осіб	1103,89	1111,25	7,36	0,67
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:				
- матеріальні витрати	254686	254573,83	-112,17	-0,04
- витрати на оплату праці	32652	32146,03	-505,97	-1,55
- відрахування на соціальні заходи	6530	6418,67	-111,33	-1,7
- амортизація	16326	16483,51	157,51	0,97
- інші операційні витрати	16326	16326	-	-
13. Витрати на 1 гривню виробленої продукції, грн/грн	0,904	0,905	0,001	0,11
14. Матеріалоемність, грн/грн	0,705	0,705	-	-
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	312560	312560	-	-
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	296980	296980	-	-
17. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	54056	54525	469	0,87
18. Рентабельність капіталу, %	5,2	5,24	0,04	-
19. Рентабельність продажу, %	17,3	17,4	0,01	-

Висновки до розділу 3

В роботі було запропоновано в цеху з тортовими виробами заміну двох машин з виготовлення продукції, що мають 100 % знос та багато ручної праці, кількість обслуговуючого персоналу чотири людини на одну нову автоматизовану лінію, що буде обслуговувати лише одна особа в зміну.

Якість виробів, що буде вироблятися новим обладнанням, стане краще, ніж продукція, що виготовлена ручною працею, всі вироби будуть виходити ідентичними, повітряними і більш насиченими.

Розрахунок економічної ефективності впровадження заходу з заміни обладнання показав, що впровадження заходу не вплинуло на зміну середньорічної виробничої потужності, не передбачено зростання обсягу виробленої та реалізованої продукції.

Впровадження заходу призведе до зростання величини основних засобів на 587,75 тис. грн за рахунок впровадження нового обладнання. Всі основні засоби на підприємстві є основними засобами основного виду діяльності, середньорічна їх вартість на попередній рік складала 51260 тис. грн, а у плановому році, після впровадження заходу складе 51847,75 тис. грн. Фондовіддача знизиться на 0,07 так як впровадження нових основних засобів відбувається без підвищення обсягу виробництва продукції.

Впровадження заходу не вплине на обсяг обігових активів, тому вони залишаться на рівні попереднього року 152360 тис. грн, коефіцієнт оборотності обігових активів також залишиться 2,19 обертів.

У звітному році середньооблікова чисельність працівників зменшиться на дві людини.

Захід з модернізації торгової лінії в цілому зменшить операційні витрати підприємства на 571,96 тис грн, з яких обсяг матеріальних витрат зменшиться на 0,91 тис. грн, витрати на оплату праці на 505,97 тис. грн, відрахування на соціальні заходи на 111,33 тис. грн, рівень інших витрат не змінюється, а амортизація збільшиться на 151,57 тис. грн.

					БЕП 32.10.003. КРБ	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		72

Оподаткований прибуток підприємства зросте на 571,96 тис. грн, з якого зростання чистого прибутку відбудеться на 469 тис. грн.

Впровадження заходу дозволить підприємству підвищити рентабельність капіталу на 0,04 % та рентабельність продажу на 0,01%.

Для впровадження заходу підприємству потрібно 587,75 тис. грн інвестицій у основні засоби, строк окупності яких складе 1,25 року.

Можна зробити висновок, що впровадження запропонованого заходу дозволить підприємству підвищити прибуток, ефективність його діяльності та конкурентоспроможність, тобто проєкт є обґрунтований та економічно ефективний.

					БЕП 32.10.003. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		73

ВИСНОВКИ

У системі показників, що характеризують ефективність діяльності підприємства, одне з провідних місць належить собівартості продукції.

Собівартість – один з узагальнюючих показників інтенсифікації і ефективності споживання ресурсів. Собівартість продукції – це виражені в грошовій формі витрати на її виробництво і реалізацію. У собівартості продукції як синтетичному показнику відбиваються всі сторони виробничої і фінансово-господарської діяльності підприємства: ступінь використання основних виробничих фондів, матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, якість роботи окремих працівників і керівництва в цілому.

Тому, тема кваліфікаційної роботи бакалавра, яка спрямована на підвищення ефективності діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця» є дуже актуальною.

У вступі розглянута актуальність теми дипломної роботи, предмет, об'єкт дослідження та визначено ряд завдань для вирішення проблеми підвищення ефективності діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця».

У роботі розглянуто, що одні й ті ж елементи процесу виробництва, саме засоби праці, предмети праці і працю, розглядаються, з одного боку, як основні первинні чинники збільшення обсягу промислової продукції, а з іншого – як основні первинні чинники, що визначають собівартість виробництва продукції.

Ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами. При розрахунку ефективності ресурси можуть бути представлені в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю, або частиною їх вартості у формі виробничих витрат. Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає

					БЕП 31.10.000. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		74

очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити.

Економічна ефективність – це досягнення підприємством найбільших результатів за найменших витратах.

Для підприємств у розвинутих країнах Заходу основною метою стає максимізація не прибутку, а чистого доходу на одного зайнятого, що не виключає необхідності використання показника норми прибутку.

Конкретнішими показниками економічної ефективності є продуктивність і фондомісткість праці, фондовіддача і фондомісткість продукції, матеріаловіддача і матеріаломісткість продукції, економічна ефективність капітальних вкладень, нової техніки, енергомісткість продукції та ін.

Основні напрями зростання економічної ефективності в Україні: суттєве зниження енергомісткості (витрати енергії на одиницю продукції приблизно в 2,5-3 рази перевищують аналогічні витрати у розвинутих державах світу, нафти – у 8-10 разів), матеріаломісткості (витрати матеріалів та ресурсів в Україні на одиницю продукції в 2-2,5 рази перевищують аналогічні показники у країнах Заходу), зростання фондовіддачі тощо.

Таким чином, розглянувши різні підходи до визначення економічної категорії «економічна ефективність», характеристики її властивостей, необхідно зробити ряд висновків.

По-перше, існує великий інтерес до формування визначення загального поняття «економічна ефективність», це пов'язано з тим, що саме ефективність є головним інструментом розкриття переваг різних форм господарювання.

По-друге, у визначеннях можна побачити певну розбіжність між підходами до поняття ефективності при різних економічних системах, що є досить суттєвим, так як до категорії вводиться нова група показників – показники якості.

По-третє, при всій різноманітності трактувань даної економічної категорії спостерігається тенденція пошуку універсального поняття, тому в даному дослідженні і було розроблено універсальне поняття «економічна ефективність», яке в подальшому може використовуватись для будь-яких процесів і систем, у тому числі економічних.

У роботі було проведено аналіз зовнішнього середовища функціонування об'єкта дослідження: тенденції розвитку конкурентного середовища хлібопекарської галузі України.

Хліб та хлібобулочна продукція займають одне з основних місць в раціоні населення України, оскільки вони призначені для щоденного задоволення фізіологічних потреб людей. Проте диференціація потреб споживачів залежно від їх доходу, уподобань, можливостей вживання різних видів хліба та хлібобулочних виробів внаслідок особливостей їх здоров'я актуалізує питання розширення товарного асортименту виробників хлібобулочних виробів шляхом втілення у їх діяльність інноваційних підходів.

Сучасний стан розвитку хлібопекарної галузі України характеризується скороченням обсягів виробництва, погіршенням структури споживання хліба та хлібобулочних виробів, відставанням збільшення заробітної плати в галузі від середнього по економіці, слабким оновленням основних засобів при високому ступені їх зношення та низьким ступенем використання виробничих потужностей та ін.

Стратегічні перспективи галузі пов'язані з посиленням її комплексного розвитку, основними напрямками якого мають стати технологічне переозброєння підприємств шляхом заміни устаткування та автоматизації технологій; виробництво нових видів продукції інноваційного напрямку з метою підвищення прибутковості галузі; досягнення максимально ефективного виробництва за рахунок зниження матеріало- та енергоємності продукції; формування і використання новітніх технологій.

					<i>БЕП 31.10.000. КРБ</i>	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		76

У роботі було проаналізовано техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця», можна казати, що підприємство працює достатньо ефективно, має високий прибуток, розмір якого зростає, але деякі показники оцінки рівня виробництва треба підвищувати. У звітному році фондвіддача знизилась на 0,05, що свідчить про зниження ефективності використання основних засобів на підприємстві. На підприємстві необхідно замінювати старе обладнання, та впроваджувати нові основні засоби, більш модернізовані та менш енерговитратні.

У структурі собівартості продукції на підприємстві матеріальні витрати займають найбільшу питому вагу, тому навіть незначне зниження витрат сировини, матеріалів, палива та енергії при виробництві кожної одиниці продукції в цілому по підприємству дає зростання ефективності його діяльності.

Основною умовою зниження витрат сировини і матеріалів на виробництво одиниці продукції є вдосконалення технології виробництва, використання прогресивного обладнання.

Вирішальною умовою підвищення ефективності виробництва, зростання прибутку підприємства є безперервний технічний прогрес. Впровадження нової техніки, комплексна механізація та автоматизація виробничих процесів, вдосконалення технології, впровадження прогресивних видів матеріалів дозволяють значно знизити собівартість продукції.

Проведений аналіз виробничо-господарської діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця» свідчить у тому, що показники ефективності виробничої діяльності підприємства в цілому за період в два аналізованих роки – погіршилися, але на підприємстві є шляхи підвищення ефективності його діяльності за рахунок використання внутрішніх резервів.

Для забезпечення зростання ефективності виробництва необхідно більш раціонально використовувати основні засоби і виробничі потужності,

					БЕП 31.10.000. КРБ	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		77

Впровадження заходу не вплине на обсяг обігових активів, тому вони залишаться на рівні попереднього року 152360 тис. грн, коефіцієнт оборотності обігових активів також залишиться 2,19 обертів.

У звітному році середньооблікова чисельність працівників зменшиться на дві людини.

Захід з модернізації торгової лінії в цілому зменшить операційні витрати підприємства на 571,96 тис грн, з яких обсяг матеріальних витрат зменшиться на 0,91 тис. грн, витрати на оплату праці на 505,97 тис. грн, відрахування на соціальні заходи на 111,33 тис. грн, рівень інших витрат не змінюється, а амортизація збільшиться на 151,57 тис. грн.

Оподаткований прибуток підприємства зросте на 571,96 тис. грн, з якого зростання чистого прибутку відбудеться на 469 тис. грн.

Впровадження заходу дозволить підприємству підвищити рентабельність капіталу на 0,04 % та рентабельність продажу на 0,01%.

Для впровадження заходу підприємству потрібно 587,75 тис. грн інвестицій у основні засоби, строк окупності яких складе 1,25 року.

Можна зробити висновок, що впровадження запропонованого заходу дозволить підприємству підвищити прибуток, ефективність його діяльності та конкурентоспроможність, тобто проєкт є обґрунтований та економічно ефективний.

Можна зробити висновки, що впровадження проєктного заходу є економічно доцільним і сприяє підвищенню ефективності діяльності ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця».

					БЕП 31.10.000. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		79

11. Кобелєв В. М., Слатін Д. Ю., Соколов К. Ю. Методичні підходи щодо визначення і оцінки ефективності господарської діяльності підприємства. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ"*. Сер.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2014. № 33. С. 98-109.

12. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства споживчої кооперації України: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2018. 205 с.

13. Мельник Л.Г., Корінцева О.Л. Економіка підприємства: Навчальний посібник для вузів. Суми: Університетська книга, 2014. 416 с.

14. Морщенок Т. С., Біляк О. М. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття «ефективність». URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_082.pdf (дата звернення: 28.04.2023).

15. Мочерний С.В. Основи підприємницької діяльності. К: Академія, 2005. 280 с.

16. Ніколаєв Д. CLARA відчиняє двері інвестиціям у плодоовочівництво (2018). URL: <https://uhbdp.org/ua/news/project-news/1791-clara-vidchyniaie-dveriinvestytsiiam-u-plodoovochivnytstvo> (дата звернення: 18.03.2023).

17. Огляд ринку хлібобулочних і борошняних кондитерських виробів в Україні. URL: <http://pro-consulting.com.ua/analiz/pitanie/kond> (дата звернення: 23.05.2023).

18. Офіційний сайт Всеукраїнська асоціація пекарів. URL: <https://var.org.ua/ru/glavnaja> (дата звернення: 13.05.2023).

19. Офіційний сайт державної підтримки українського експорту. URL: <http://www.ukrexport.gov.ua> (дата звернення: 19.04.2023).

20. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2023).

21. Офіційний сайт Інформаційного агентства УНІАН. URL: <https://www.unian.net> (дата звернення: 26.04.2023).

					БЕП 32.10.000. КРБ	<i>Лист</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		81

22. Офіційний сайт ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця». URL: <https://bilgorod-dnistrovaska-palyanitsya.business-guide.com.ua> (дата звернення: 23.04.2023).

23. Проведення дослідження ринку. URL: www.marketing.net.ua (дата звернення: 05.05.2023).

24. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН. URL: <http://www.fao.org> (дата звернення: 05.04.2023).

25. Салига К.С. Ефективність господарської діяльності підприємства: Монографія. Запоріжжя: ЗЦНТІ, 2005. 180с.

26. Сідун В.А. Економіка підприємства Навчальний посібник. URL: <http://townbookie.com/book/271-ekonomika-pidpriyemstva-navchalnij-posibnik-sidun-va/53-111-sutnisna-xarakteristika-i-vimiryuvannya-efektivnosti-virobnictva.html> (дата звернення: 01.05.2023).

27. Фінанси підприємств: підручник / за ред. проф. А.М.Поддєрьогіна. Восьме вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2013. 219 с.

28. Чучук Ю. В. Теоретична сутність понять економічна ефективність та ефективність діяльності. *Ефективна економіка*, 2014. №2. С. 15-21.

29. Шляга О. В., Гальцев М. В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. *Економічний вісник*. 2016. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf (дата звернення: 05.03.2023).

30. Limitations of the Economic Way of Thinking // *Religion & Liberty*. Volume 8, Number 4, 2011

					БЕП 32.10.000. КРБ	Лист
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		82

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ОДЕСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Відділення *економічне*
Кафедра *Економіки*
Освітньо-професійна програма *«Економіка»*
Спеціальність *051 «Економіка»*
Форма навчання *денна*

**ДОДАТКИ
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

**на тему: «ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
ЕФЕКТИВНОСТІ ТОВ «БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКА ПАЛЯНИЦЯ»»**

на здобуття ступеню першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Студент _____ Ісмагілова Є.А.

Керівник _____ викл. I кат. Пятніченко А.С.

ЛИСТ 1

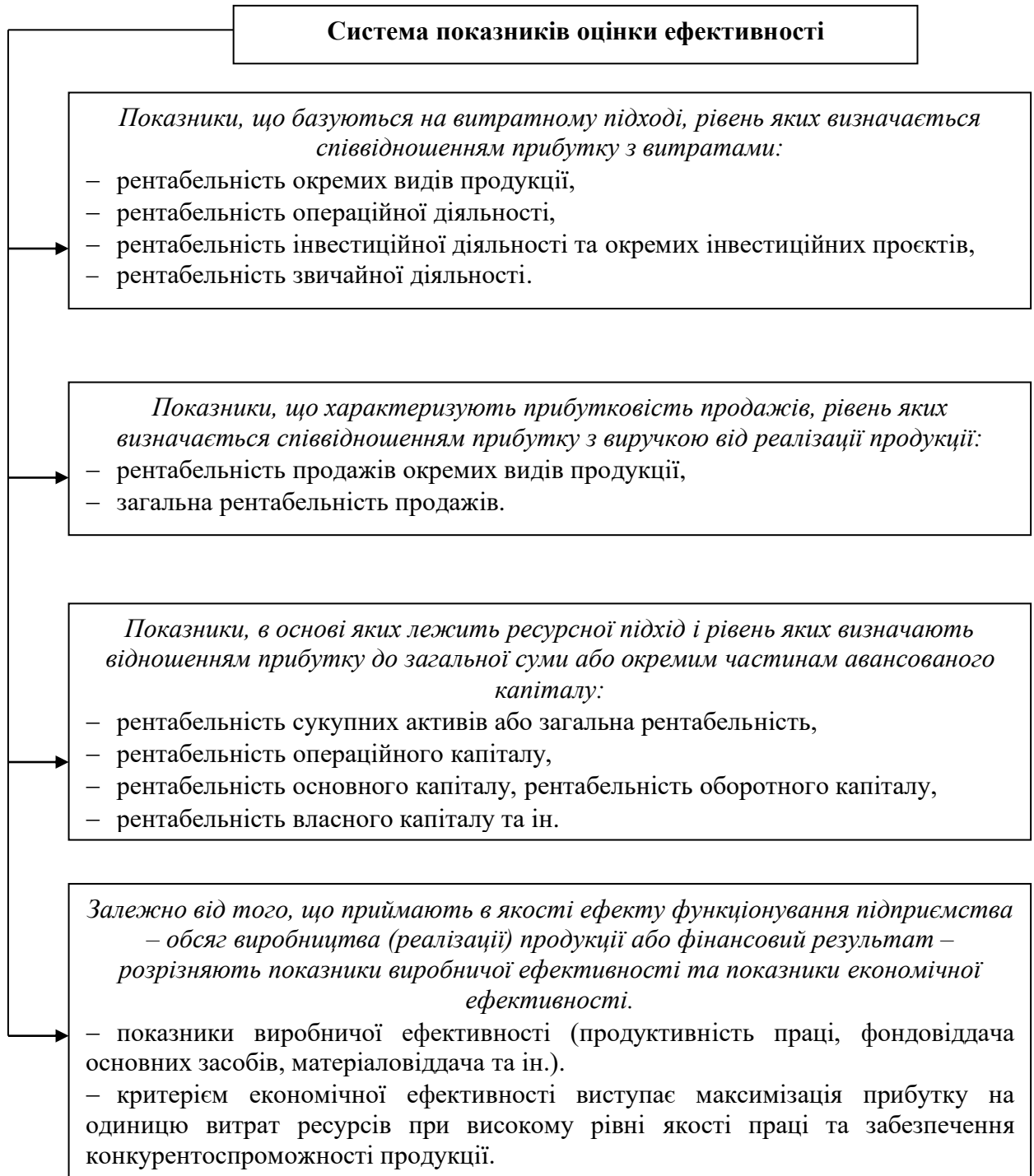

Рисунок 1. Система показників оцінки ефективності діяльності підприємства

ЛИСТ 2

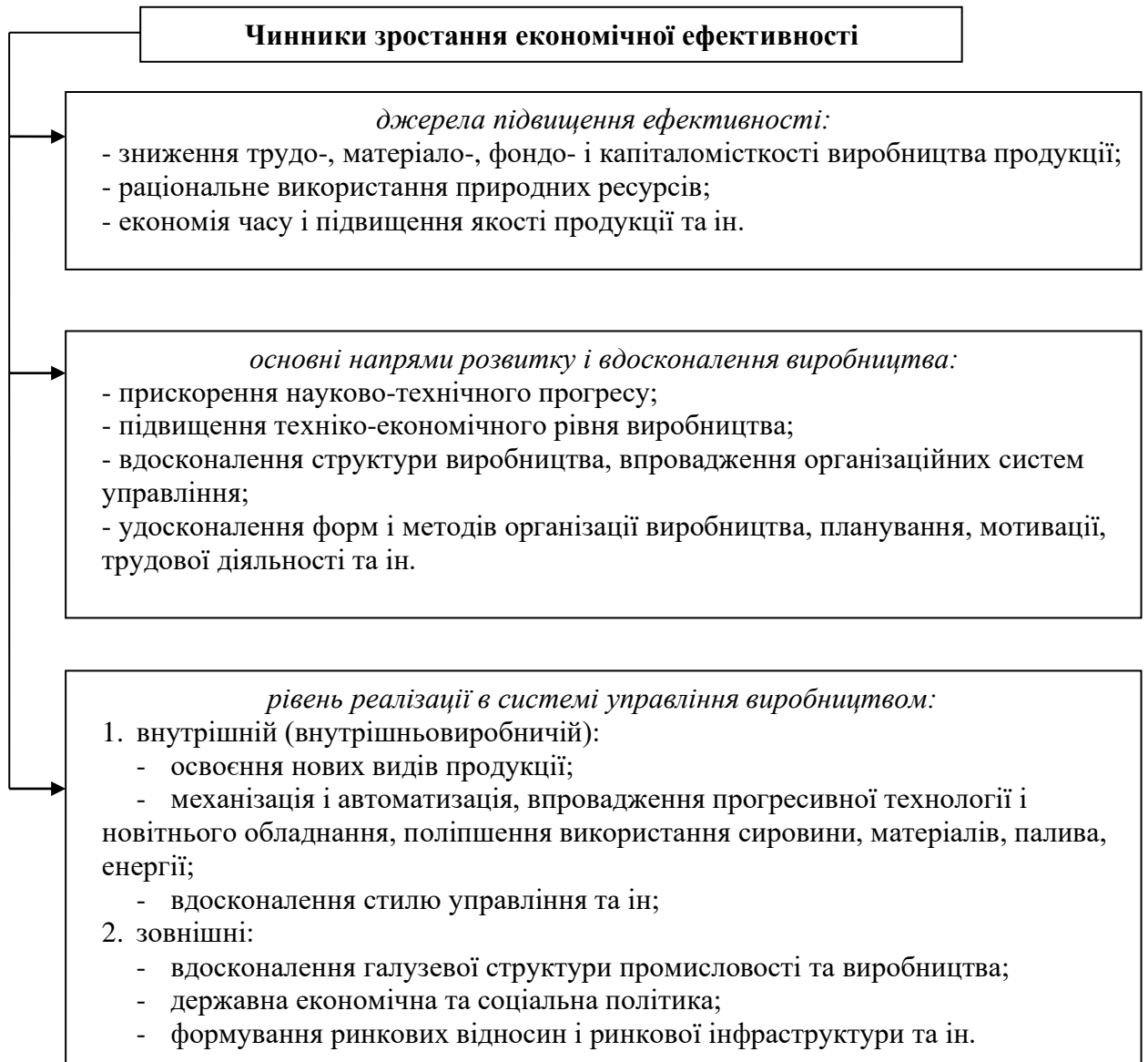

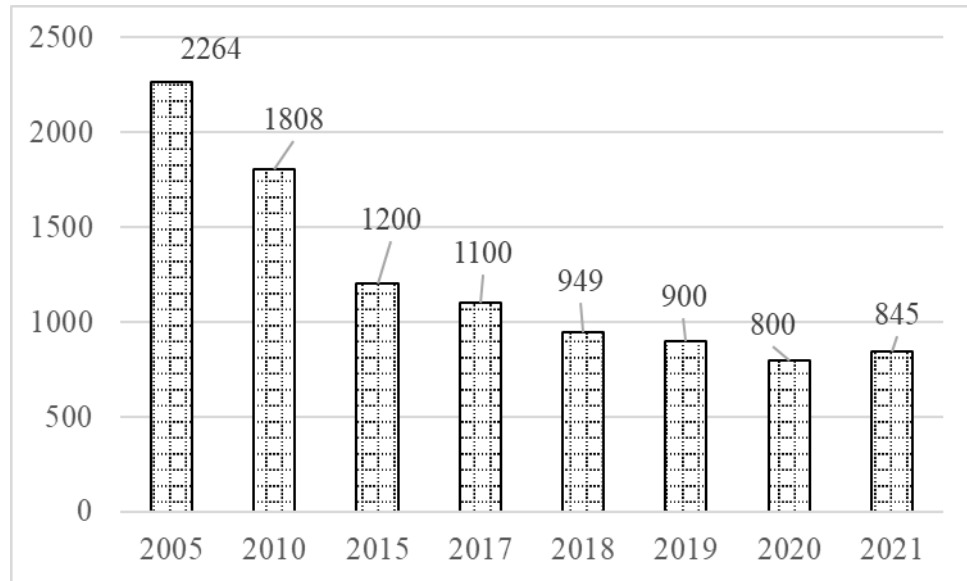
Рисунок 2. Чинники зростання економічної ефективності підприємства

ЛИСТ 3

Рисунок 3. Основні напрями підвищення економічної ефективності виробництва

ЛИСТ 4

¹Примітка. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Рисунок 4. Виробництво хліба та виробів хлібобулочних в Україні у 2005-2021 рр. тис. тонн

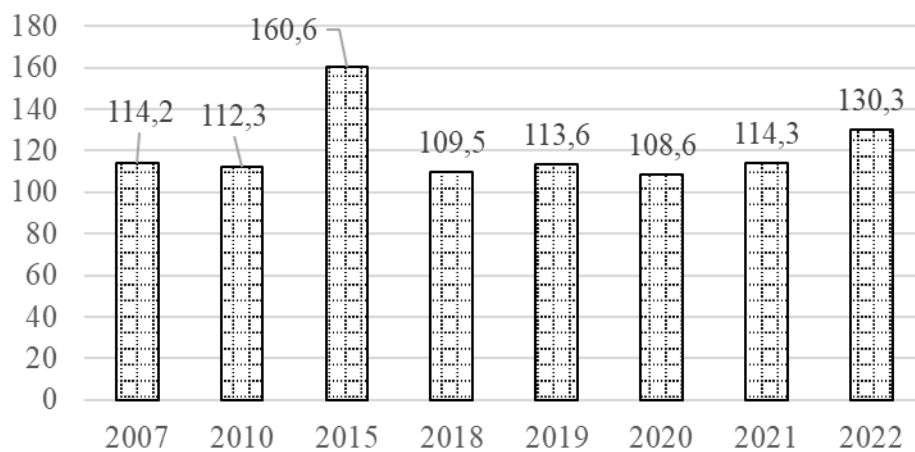

Рисунок 5. Динаміка індексу споживчих цін на хлібобулочні вироби в Україні в період 2007-2022 рр., %

ЛИСТ 5

Таблиця 1

Обсяг виробленої промислової продукції за видами діяльності, тонн

	2013	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7
Свіжий хліб із вмістом у сухому вигляді не більше ніж 5% цукрів та не більше ніж 5% жиру (за винятком доданого меду; яєць; сиру або фруктів)	1561470	1232025	975053	892660,9	794783,9	845104,8
Вироби хлібобулочні без додавання підсолоджувальних речовин (уключаючи млинці, оладки, пироги із заварним кремом, піци; крім хрустких хлібців, вафель, вафельних облаток, сухарів, грінок, продуктів, одержаних шляхом екструзії чи розпушування тіста, з прянощами чи солоних)	5085	3442	2192	327,8	341,5	152,5
Хліб з тіста недріжджового (маца)	1353	721	713	737,9	746,8	581,8
Сухарі, сушки, грінки та вироби подібні підсмажені	50935	43768	52246	55774,4	46942,7	53781,2
Пряники та вироби подібні	57752	35527	29339	29348,2	25333,8	28065,6
Торти і вироби кондитерські; вироби хлібобулочні інші з додаванням підсолоджувальних речовин	134208	96680	105923	106464,8	97814,6	109041,3
Хлібці хрусткі	1851	2895	3679	2599,1	2218,8	2176,5
Вироби макаронні із вмістом яєць неварені (крім виробів з начинкою або приготовлених іншим способом)	1682	2754	464	581,5	531,7	1237,5
Вироби макаронні неварені (крім виробів із вмістом яєць, з начинкою або приготовлених іншим способом)	100113	86755	79291	73846,5	72871,0	62248,7

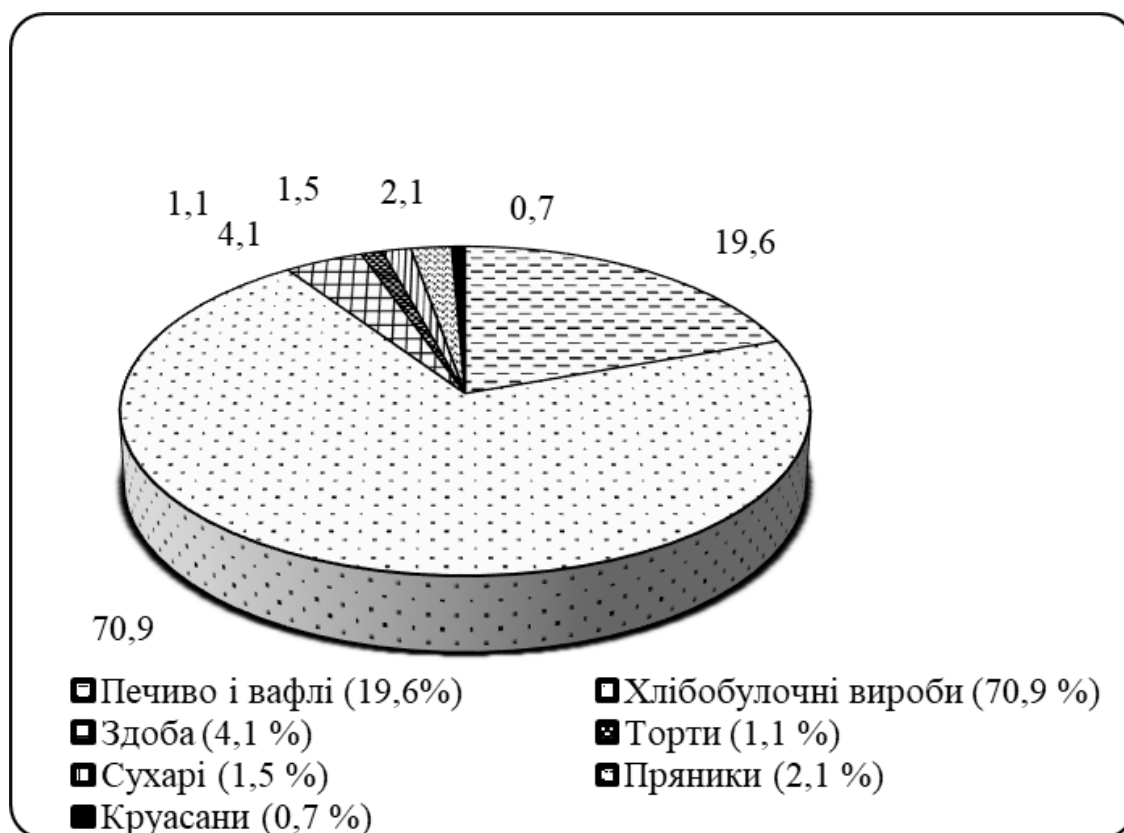

Рисунок 6. Сегментація виробництва хлібопекарної галузі в натуральному вимірі у 2021 р., %

ЛИСТ 7

Таблиця 2

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «Білгород - Дністровська паляниця»

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			Абс.	Відн.
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	8200	8250	50	0,61
2. Фактично вироблено продукції, тонн	6100	6350	250	4,1
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,74	0,77	0,03	4,1
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку):				
- у діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	320250	361315	41065	12,82
- у порівнянних цінах, тис. грн	320250	333375	13125	4,1
5. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн	330190	333089	2899	0,88
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	48920	51260	2340	4,78
7. Фондовіддача, грн/грн	6,55	6,5	-0,05	-0,76
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	148560	152360	3800	2,56
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, частки	2,22	2,19	-0,03	-1,64
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	295	302	7	2,37
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн /осіб	1085,59	1103,89	18,3	1,69
12. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	96	102	6	6,25
13. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	312560	326520	13960	4,47
- матеріальні витрати	234420	254686	20266	8,64
- витрати на оплату праці	28130	32652	4522	16,07
- відрахування на соціальні заходи	7814	6530	-1284	-16,43
- амортизація	21879	16326	-5553	-25,38
- інші операційні витрати	18754	16326	-2428	-12,94
14. Витрати на 1 гривню виробленої продукції, грн/грн	0,98	0,904	-0,076	-7,75
15. Матеріалоемність, грн/грн	0,73	0,705	-0,025	-3,4
16. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	305620	312560	6940	2,3
17. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	295620	296980	1360	0,5
18. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	43476	54056	10580	24,34
19. Рентабельність капіталу, %	4,9	5,2	0,3	-
20. Рентабельність продажу, %	14,2	17,3	3,1	-

ЛИСТ 8

Таблиця 6

**Вплив запропонованого заходу на основні техніко-економічні показники діяльності
ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця»**

Найменування заходу	Інвестиції, тис. грн.			Зміни показників діяльності підприємства (±)								
	Всього	у тому числі у		Реалізована продукція, тис. грн.	Собівартість, тис. грн.					Чистий прибуток, тис. грн.	Чисельність зайнятих, люд	Строк окупності інвестицій, років
		основні засоби	обігові активи		Всього	у тому числі:						
						матеріальні витрати	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи	амортизація основних засобів та інші витрати			
Впровадження нової автоматизованої лінії	587,75	587,75	-	-	-571,96	-112,17	-505,97	-111,33	157,51	469	-2	1,25

ЛИСТ 9

Таблиця 7

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «Білгород - Дністровська паляниця»

Показник	Попередній рік	Плановий рік	Відхилення	
			Абс.	Відн.
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	8250	8250	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	6350	6350	-	-
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,77	0,77	-	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку):				
- у діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	361315	361315	-	-
- у порівнянних цінах, тис. грн	333375	333375	-	-
5. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн	333089	333089	-	-
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	51260	51847,75	587,75	1,15
7. Фондовіддача, грн/грн	6,5	6,43	-0,07	-1,08
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	152360	152360	-	-
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, частки	2,19	2,19	-	-
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	302	300	-2	-0,66
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн /осіб	1103,89	1111,25	7,36	0,67
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	326520	327091,96	571,96	0,18
- матеріальні витрати	254686	254573,83	-112,17	-0,04
- витрати на оплату праці	32652	32146,03	-505,97	-1,55
- відрахування на соціальні заходи	6530	6418,67	-111,33	-1,7
- амортизація	16326	16483,51	157,51	0,97
- інші операційні витрати	16326	16326	-	-
13. Витрати на 1 гривню виробленої продукції, грн/грн	0,904	0,905	0,001	0,11
14. Матеріалоемність, грн/грн	0,705	0,705	-	-
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	312560	312560	-	-
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	296980	296980	-	-
17. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	54056	54525	469	0,87
18. Рентабельність капіталу, %	5,2	5,24	0,04	-
19. Рентабельність продажу, %	17,3	17,4	0,01	-